

ULUSLARARASI MEVLİD-İ NEBİ SEMPOZYUMU

“PEYGAMBERİMİZ, CAMİ VE İRŞAT”

SEMPOZYUM KURULLARI

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Ali ERBAŞ, Diyanet İşleri Başkanı

Sempozyum Bilim Kurulu

Prof. Dr. Abdurrahman HAÇKALI, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Huriye MARTI, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Doç. Dr. Selim ARGUN, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Ali AVCU, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Hacı Mehmet GÜNAY, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Halis AYDEMİR, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Ömer KARA, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Doç. Dr. Fatih KURT, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye

Dr. Aqil ŞİRİNOV, Azerbaycan İlahiyat Enstitüsü, Azerbaycan

Prof. Dr. Ali Osman KURT, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Eyüp BAŞ, Ankara Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Fahimah ULFAT, Eberhard Karls Universität Tübingen, Almanya

Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Merdan GÜNEŞ, Osnabrück Universität, Almanya

Prof. Dr. Muhammet Şevki AYDIN, Erciyes Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN, Atatürk Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa SİNANOĞLU, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye

Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK, TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), Türkiye

Prof. Dr. Saffet KÖSE, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye

Doç. Dr. Sultanmurat ABJALOV, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kazakistan

Prof. Dr. Tarek BADAWI, Friedrich-Alexander Universitat Erlangen-Nürnberg, Almanya

Prof. Dr. Yaşar SARIKAYA, Justus-Liebig Universitat Giessen, Almanya

Doç. Dr. Zaylabidin ACİMAMATOV, Oş Üniversitesi, Kırgızistan

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Dr. Burhan İŞLİYEN (Başkan)

Dr. Şaban KONDİ

Zekeriya ABDULAZİZOĞLU

Cemalettin GEZGİÇ

Ömer Faruk ARSLAN

Cemalettin NAZLIOĞLU

Fatih AKKOCA

İsmail ARABACI

Musa SAYGILI

1. OTURUM

MABEDİN TARİHÇESİ VE İRŞAT İLE MABET ARASINDA VAR OLAN İLİŞKİ

Prof. Dr. Kerim BULADI

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Emekli Öğretim Üyesi

(ORCID:0000-0002-9857-74431)

ÖZET

Bu bildiride Allah Teâlâ'ya kulluk için yaratılan insanın, fitratında var olan inanma duygusunu görünür kıldığı mekânlar olarak ortaya çıkaran mabet kavramı ve tarihçesi üzerinde durulacak, kulluğu idrak bağlamında mabet ve irşat ilişkisi incelenecektir. Tarih boyunca her toplumun, hak ya da batıl bir mabedi var ola gelmiştir. Mabetler toplumların kültür ve medeniyet seviyelerine göre inşa edilmişlerdir. Böylesine geniş bir anlam yelpazesine sahip mabet kavramına İslam literatüründe daha ziyade mescit ve câmî isimleri çerçevesinde yer verilmiştir. Bu nedenle bildiride, irşad ile ilişkisi bakımından câmî ve mescit kavramları kullanılmıştır. Asr-ı Saadette Mescid-i Nebevî, sadece namaz kılınan yer olmanın ötesinde, dinî ve sosyal hayatın bütün gereksinimlerini içine alacak şekilde bir görev icra etmiştir. Hz. Peygamber'in Mescid-i Nebî özelinde ortaya koyduğu bu örneklikten hareketle Müslümanlar mescid ve câmîleri, eğitim-öğretim, tebliğ ve irşadın merkezi haline getirmişlerdir. Ayrıca bir mabet olmanın ötesinde, her devirde birlik ve beraberliğin tesis edildiği mekanlar olarak da işlevini sürdürmüştür. Ka'benin birer şubesi konumunda olan mescid ve camiler öncelikle tevhidin, adaletin, hakkın ve ahlâkî değerlerin konuşulduğu ve hayata geçirildiği ulvî mekanlar olma işlevini bugün de devam ettirmektedir. Bu tebliğde öncelikle mabedin tarihi öyküsü genel hatları ile sunulacak, Kur'an'da zikri geçen mabetler ve özellikleri üzerinde durulacak, mabet ve irşat ilişkisi bağlamında mescit ve câmîlerin Müslüman toplum hayatındaki yerine dair tespitlerde ve değerlendirmelerde bulunulacak, sahip olduğu fonksiyonların geliştirilmesine yönelik tekliflere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mabet, İrşat, Tevhit, Eğitim, Öğretim, Sevgi, Kardeşlik

THE HISTORY OF THE TEMPLE AND THE RELATIONSHIP BETWEEN ENLIGHTENMENT AND THE TEMPLE

ABSTRACT

In this paper, the relationship between temple and guidance is mentioned, and the concept and history of the temple, which reveals the feeling of belief in the nature of human beings, who were created to serve Allah, is emphasized. In the history of humanity, there has been a temple of every faith-based society, whether right or wrong. They built temples according to the level of culture and civilization. Since the concept of masjid and its glass is used instead of the concept of temple in Islamic literature, the concepts of mosque and masjid are used in the paper. In the Age of Bliss, Masjid an-Nabawi served not only as a place for prayer, but also to include all the necessities of religious and social life. In the times when Muslims made mosques the center of education, teaching and guidance, they both provided a higher level of unity and solidarity and had a say. Mosques, as a branch of the Ka'ba, have primarily been the works where tawhid, justice, truth, right and moral values are spoken and implemented. Temples, in other words mosques, have been and continue to be the source of trust, peace and happiness. All humanity is in need of the mosque's simple belief in oneness and its protection.

Keywords: Temple, Enlightenment, Tawhid, Education, Teaching, Love, Brotherhood

EMEVLERİN MEKKE ve KÂBE HİZMETLERİ İLE İLGİLİ EVÂİL HABERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kevser ÖZDOĞAN

Arş. Gör. Dr. Kevser ÖZDOĞAN

Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi

Erzurum, Türkiye

k.ozdogan@atauni.edu.tr

ÖZET

İslam'ın ilk mabedi olan Kâbe'ye hizmet, siyasî, dinî ve ekonomik sebeplerden dolayı İslam tarihi boyunca hep önemli bir yere sahip olmuştur. Hulefâ-yı Râşidîn döneminden sonra yönetime gelen Emevîlerin, Mekke'yi işgal ederek Kâbe'yi mancınıklarla taşlaması, kutsal ve manevi değerlere karşı saygısızlıklarının en bariz örnekleri arasında sayılmış ve eleştirilmelerine sebep olmuştur. Ayrıca bu olayın, Emevîlerin dinle ilgili kutsalları tahrip ettikleri ve dinî değerlere karşı saygılı olmadıkları vurgusu için kullanıldığı; sadece Yezîd b. Muâviye döneminde meydana gelen bir olayın tüm Emevîlere mal edildiği ve onları itibarsızlaştırmak için kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte yeni bir devlet olan Emevîlere siyasî bir meşruiyet kazandıracak olan Mekke ve Kâbe hizmetleriyle ilgili evâil haberleri mevcuttur. Bu evâil haberleri, Mekke tarihiyle ilgili hicrî III. yy.'da yazılmış önemli eserlerden olan Ezrakî ile Fâkihî'nin *Ahbâru Mekke*'si özelinde ele alınmıştır. Hem soyca Ümeyyeoğullarından gelenlerin hem de Emevî Devleti idarecilerinin Mekke ve Kâbe konusundaki evâil haberlerinin, Emevîlerin dinî ve siyasî meşruiyetine katkısının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Emevîlerin Mekke ve Kâbe'yi siyasete dahil etmeleri ve buralara yaptıkları hizmetleriyle bir yenilik getirip getirmediği, kendilerinden önceki dönem uygulamalarıyla mukayese edilerek belirlenmeye çalışılmıştır.

Emevîlerin dinî unsurları siyasete dahil ettiği evâil haberleri, onların olumsuz algılarını vurgulamaya yönelikken; hizmetler konusundaki evâil haberlerinin bu olumsuz algının kırılmasına yardım ettiği görülmektedir. Emevîlerin Mekke ve Kâbe hizmetleri konusunda gerçekten ilk olmasalar da kendi dönemleri itibarıyla ilk oldukları ve yönetici olarak yapmaları gereken hizmeti icra etmekten geri durmadıkları tespit edilmiştir. Bu konudaki evâil haberlerinin, onların döneminde meydana gelen Kâbe'nin tahrip edilmesinin oluşturduğu kötü algıyı izale ettiği hatta devletin gücünü ve zenginliğini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü Emevî halifeleri, Mekke ve Kâbe'ye hizmet etmenin getireceği manevi nüfuz ve ayrıcalıklarla birlikte toplum nezdindeki meşruiyetleri noktasında kendilerine yarar sağlayacağını farkındaydılar.

Anahtar kelimeler: Emevî halifeleri, din, siyaset, tezyinât, ilkler

EVALUATION OF THE AWĀIL ACCOUNTS OF MECCA AND KA'BA SERVICES OF THE Umayyads

ABSTRACT

The service of the Ka'ba, the first temple of Islam, has always had an important place throughout the history of Islam due to political, religious and economic reasons. The Umayyads,

who seized power after al-Khulafā' al-Rāshidūn, occupied Mecca and stoned the Ka'ba with catapults, were seen as an attack on sacred and spiritual values and were criticized for this reason. In addition, it is observed that this incident is used to point out that the Umayyads destroyed the sacred and did not respect religious values; and even though it occurred during the reign of Yazīd ibn Mu'āwiyah, it was used as a tool to show that all the Umayyads shared the same characters. Along with that, there are awāil accounts that the Umayyads, who had just established their state, served Mecca and Ka'ba in order to secure their political legitimacy. These awāil accounts will be discussed on the basis of *Kitāb Akhbār Makka* by Azraqī and al-Fakihi, which is one of the important works on the history of Mecca written in hijri 3rd century. This study tries to determine whether the awāil accounts about Mecca and Ka'ba belonging to both the Umayyads and other state administrators contributed to the religious and political legitimacy of the Umayyads. In addition, this study aims to determine whether the Umayyads included Mecca and the Ka'ba in politics, and whether they brought innovations to these places by comparing their practices with those of the previous period.

While the accounts of awāil stating that the Umayyads used religious affairs as a tool for politics was aimed at emphasizing their negative perceptions; it is seen that awāil news about their services helped to break this negative perception. Although the Umayyads were not the first to serve Mecca and the Ka'ba, it has been determined that they did not hesitate to perform the service they should provide as administrators in their own time. It has been concluded that the awāil accounts on this subject ensure that they eliminated the negative perception caused by the destruction of the Ka'ba, which occurred during their time, and that they even presented the power and wealth of the state with their services. This is because the Umayyad caliphs were aware that the spiritual influence and privileges of serving Mecca and the Ka'ba would benefit them in terms of their legitimacy in the society.

Keywords: Umayyad caliphs, religion, politics, ornaments, firsts

POSTMODERN AĞDA DİN BİLİMLERİNE GÖRE “KUTSAL”, “MABET” VE “DİNE DAVET” DİKOTOMİLERİ: KRİZLER, MEYDAN OKUMALAR VE OLASI YANITLAR

Prof. Dr. Mustafa ALICI
Erzincan Binali Yıldırım Ün. İlahiyat Fakültesi
Dinler Tarihi Anabilim Dalı

ÖZET

1990'ların ortalarından itibaren belirginleşmeye başlayan akademik postmodern din çalışmaları, genel din bilimlerinde çok yeni bir disiplin çatısı oluşturmakta bilhassa öznellik, yerellik ve çoklu-parçalı oluşa önem veren postmodern durumlar altında “din”, “dini olan” ve “dinleri”, kendisine sonsuz şimdiki zaman, seküler anlatılar ve okuyucu bilgi birikimli anlama yöntemlerine sahip postmodern yorumlama aygıtlarıyla ait çok yeni metodolojik yaklaşımlarla anlamaya çalışmaktadır. Bunlar içinde farklılığı orijinallik olarak görüp benzerlikleri veya ortak duyguları öne çıkaran “yeni mukayeseci yaklaşımlar”; tek bir dini olguyu kendi içinde derinlemesine tahlil eden “analitik yaklaşım”; yeni cinsiyet kategorilerini (bilhassa “zero-gender” veya nötr cinsiyet denen cinsiyetsizliği yok edici veya daha çok dişil öğeleri vurgulayıp daha çok eleştirel ve meydan okuyucu bakışlara sahip “yeni feminal yaklaşımlar” ve yeni maneviyatları bilinç ve bilinçaltı aygıtlarıyla değerlendiren kognitif yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yeni yaklaşımlar ışığında tebliğimiz, öncelikle postmodern döneme ait, kutsal ve mukaddes olma tanımları ışığında mabet özelinde mekan teorilerini ve yeni dini davet türlerini belirleyip mukayeseli bir şekilde inceleyecektir. İkinci olarak Stewart Gutrie, William Paden, Jonathan Z. Smith gibi başlıca postmodern din bilimcilerinin kutsal mekan teorileri ışığında mabet anlayışı değerlendirilecek ve buna bağlı oluşan davet dil formları (polemik, apolojetik, enkültüre, diyalojik söylem dilleri) işlenecektir. Son olarak agnostik din çevrelerinin itirazları, eleştirileri ve meydan okumalarına karşı verilecek postmodern yanıtlar değerlendirilecektir.

RESÛLULLAH (S.A.S.)'İN CEMİYETİ İNŞÂ SÜRECİNDE CEMAATLE NAMAZIN YERİ VE ÖNEMİ

Doç. Dr. Mustafa GENÇ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
mgenc@ksu.edu.tr

ÖZET

İslam hukukunda namazların cemaatle kılınmasına çok büyük bir yer verilmiş ve ihtimam gösterilmesi istenmiştir. Çünkü birtakım özel niteliklere sahip bir kişi (imam) ile aynı mekânda kendisine tâbi olan Müminlerin bu ibâdeti topluca yapmalarının, cemiyetin inşâ ve ihyâsında çok önemli bir yeri ve değeri vardır. Nitekim model kişiliği ile âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz (s.a.s.) Medine'ye hicretinden sonra ilk işlerinden birisi olarak, Mescid-i Nebvî'yi yapmış ve onu sosyal hayatın merkezi konumuna getirmişti. Sosyal hayatın hemen her bir alanıyla ilgili işlerin görüldüğü veya planlandığı bu mekânı düzenli olarak aktif kılan en önemli faaliyet ise cemaatle namazdı. Böyle bir namaz, bir ibâdet olarak kulluk kalitesini artırıyor ve çok yönlü bir eğitim faaliyeti olarak cehâletten kurtuluşa; ruhen ve bedenen sağlıklı kişilerden oluşan cemiyetin inşâsına zemin hazırlıyordu. Ayrıca bu faaliyet, günün şartlarında bir "sosyal ağ" fonksiyonu da icra ederek, birlik ve beraberlik bilinciyle kardeşliği pekiştiriyor; cemiyetin dirlik ve düzenine katkı sağlıyordu. Bunun için cemaatle namaz ve onun câmilerde kılınması teşvik edilirken, namaza gelmeyenler şiddetle uyarılmışlardı. Bu çalışma ile Resûlullah (s.a.s.)'in rehberliğindeki cemiyetin inşâ sürecinde takip edilen yola dikkat çekilerek, cemiyetimiz için farkındalık oluşturulması hedeflenmektedir. Bu konuda -mahremiyet ölçüleri dikkate alınarak- günümüzün şart ve imkânlarıyla çağımızın insanına ulaşma yollarının aranması; onları cemaatle namazda buluşturabilmek için câmilerin birer câzibe merkezi hâline getirilmesi ve hassaten çocukların kendilerini câmide "bulma"larına imkân verilmesi hayati ehemmiyet arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Câmi, Cemaatle Namaz, Cemiyeti inşâ, Namaz, Resûlullah,

IN THE CONSTRUCTION PROCESS OF THE SOCIETY OF PROPHET (S.A.S.) THE PLACE AND IMPORTANCE OF PRAYER WITH CONGREGATION

ABSTRACT

In Islamic law had attached great importance to performing of prayers with congregation and required to give importance it. Because performing prayer behind the person who has special qualifications (imam), in the same place with Muslims which are subjected to him has quite important place in construction and recreation of society. Thus sent as a mercy to the worlds with his model personality, our Prophet Muhammad after his hegira to Madinah built masjid an-Nabawi in his first actions in Madinah and set up the masjid as center of the social life. The primary activity that regularly activated this place, where everything related to social life is carried out or planned was the performing of prayers with congregation. This kind of prayer as a worship was enhancing the quality of servitude and as a versatile educational activity, it was laying salvation from ignorance thus leaded up to society consisting of spiritually and physically healthy individuals. In addition, this activity also performed as a "social network" in the conditions of the day. For this reason, while the congregational prayer and praying with congregation in

mosques were encouraged, those who did not attend the congregation had strongly warned. In this paper we aim to create awareness for our society by drawing attention to the way of Prophet Mohammad while he raises the society. In this regard, looking for ways to reach the people of our age in today's conditions and possibilities -by taking into consideration the privacy measures- turning mosques into attraction centers in order to bring people together in prayer with the congregation and in particular making it possible for children to “find” themselves in the mosques has crucial importance.

Key Words: Mosque, prayer with congregation, construction the society, prayer, Messenger of Allah.

KADİM MABED KÂBE TARİHİNDEN İBRET ALMAK

Nilgün ÇEVİK, Doktorant
Dokuz Eylül Üniversitesi
nilguncevik@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-4736-1471

Şenay ÖZGÜR YILDIZ, Profesör
Dokuz Eylül Üniversitesi
senay.ozgur@deu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9771-0516

ÖZET

Kutsal Kâbe, Kur'ân-ı Kerîm'in beyanında "yeryüzünde ibadet amacıyla imar edilen ilk mabed" olarak ifade edilmektedir. Mukaddes Kâbe'ye yeryüzü mescitlerinin en kıdemlisi ve en değerlisi olduğu için "Beytü'l-Atîk" ve kıdemi ile kalabalık topluluğun toplanma mekanını ifade ettiği için "Karyetü'l-Kadîme" ismi verilmiştir. Mukaddes Kâbe, Müslümanların namaz ibadetinde bireysel veya cemaat halinde yöneldikleri kibleleri, hac ibadetlerinde ümmet olarak bir araya geldikleri uluslararası buluşma mekânıdır. Tarihî süreç içerisinde dinî bir merkez olduğu kadar coğrafî, kültürel, ekonomik ve siyasî bir merkez olarak da önemli rol oynamıştır. İslam tarihi kaynaklarında kâinatın yaratılışından günümüze fonksiyonunu hiç kaybetmeyen bu mabedin müteaddit kereler inşa edildiği zikredilmiştir. Bunlardan dördünün inşasının sebep, süreç ve sonuçları tebliğimizin ana teması olacaktır. Bunlar Hz. İbrâhim (as.), Kureyş, İbn Zübeyr ve Haccâc b. Yusuf'un inşalarıdır. Kâbe'nin tarihi boyunca tamirat ve tadilat sürecinde yaşanan hadiseler pek çok mesaj taşımaktadır. Bu hadiseler, mescid inşasında gerekli olan samimiyet, ihlas ve bedenî çabanın yapıcı yönleri ile şahsî ve muhteris düşüncenin yıkıcı örneklerini yansıtmaktadır. Kâbe'nin ilk mimarı Hz. İbrahim (as.), eşi ve oğluyla birlikte teslimiyet ve samimiyetle mabedin temelini atmışlardır. Kureyş'in kutsal Kâbe'yi inşasında mescidin helal para ile yapılmasının gerekliliği görülmektedir. Hz. Muhammed'in (sav.) risâlet öncesine tekabül eden bu inşada bedenen çaba sarfetmesi, risâlet görevini aldıktan sonra Kâbe'nin mimarisinde değişiklik yapmak istese dahi bunu şiddet kullanarak yapmak istemediği için bu arzusundan tamamen vazgeçmesi dikkate değerdir. Hulefâ-i Râşidîn'in de bu minvâl üzere devam ettiği bilinmektedir. Abdullah b. Zübeyr ile Haccâc b. Yusuf es-Sekaffî'nin kutsal Kâbe'yi tamir etme hadiseleri ise Müslümanlar için birer ibret tablosu olarak tarih sayfalarında yerini almıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Kâbe, Mescid-i Haram, Hz. İbrahim, Hz. Muhammed, Hulefa-i Raşidin, Abdullah b. Zübeyr, Haccâc b. Yusuf.

ABSTRACT

Taking Lessons from the History of Ancient Temple Kaaba

The Holy Kaaba is described as "the first temple that has been built for worship on earth" in the declaration of the Qur'an. Sacred Kaaba is given the name of "al-Bayt al-'Atîq" because of being the earliest and the most precious of the masjids on the earth, and it is also given the name of "al-Qaryah al-Qadîmah" due to its seniority and being the gathering place of a crowded community. Sacred Kaaba is the qibla where Muslims face during their prayers either individually or in groups, and the international meeting place where Muslims come together as an ummah during the pilgrimage. In the historical process, it has played an important role as a geographical, cultural, economic and political center as well as a religious center. It is mentioned in Islamic historical sources that this temple, which has never lost its function from the creation of the universe to the present, was built several times. The reasons, processes and results of the

construction of four of these constructions will be the main theme of our paper. These are the constructions of Prophet Abraham, of Quraysh, of Ibn al-Zubayr, and of al-Ḥajjāj ibn Yūsuf. The events during the repair and renovation process of the Kaaba carry many messages. These events reflect the supportive power of sincerity, genuineness and physical effort required in the construction of the mosque, as well as the destructive consequences of selfish and greedy acts. The first architect of the Kaaba, Ibrahim, together with his wife and son, laid the foundation of the temple with submission and sincerity. The construction of Kaaba by the Quraysh shows us the necessity of utilization of halal (lawful, legitimate) money in the construction of a masjid. It is noteworthy that Prophet Muhammad had involved in this construction which had took place before his prophecy, and even if he wanted to make changes in the architecture of the Kaaba after he became a prophet, he completely gave up on this desire because he did not want to do it by force and violence. It is known that the Rashidun Caliphate continued in this way. The events around the repair and renovation of the holy Kaaba by ‘Abd Allāh ibn al-Zubayr and al-Ḥajjāj ibn Yūsuf al-Thaqafī have taken their places in the pages of history as a warning for Muslims.

Keywords: Islamic history, Kaaba, al-Masjid al-Ḥarām, Prophet Abraham, Prophet Muhammad, al-Khulafā’ al-Rāshidūn, ‘Abd Allāh ibn al-Zubayr, al-Ḥajjāj ibn Yūsuf

2. OTURUM

بسم الله الرحمن الرحيم

المساجد المؤقتة والمتنقلة، والأحكام الفقهية المتعلقة بها

Bahaeddin ALJASEM

Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

balgasem@gmail.com,

ORCID: 0000-0003-0427-2006

مستخلص

يمثل المسجد عنصراً أساسياً في المجتمع المسلم، لذلك كان من أوائل الأعمال التي قام بها النبي صلى الله عليه وسلم بعد الهجرة هو بناء مسجده المبارك، وبسبب هذه الأهمية الكبيرة للمسجد صار المسلمون يحرصون على إنشاء المساجد وعمارتهما في كل تجمع سكاني. إلا أن هنالك ظروفاً استثنائية قد تجعل بناء المسجد أمراً صعباً أو متأخراً رغم حاجة المسلمين الماسة إليه، كما هو الحال في الأحياء المبنية حديثاً ولم يُبنى المسجد فيها بعد، أو في مخيمات اللجوء، أو رحلات الكشافة، أو البلاد التي يكثر فيها عدد المسلمين ولا يُسمح بإقامة مساجد جديدة لهم. هذه الظروف جعلت المسلمين يفكرون في إيجاد الحلول البديلة لتلبية حاجتهم إلى المسجد، فظهرت فكرة إقامة المساجد المؤقتة أو المتنقلة كحل عملي لهذه المشكلة.

يهدف هذا البحث إلى التعريف بالمساجد المؤقتة والمتنقلة، والأسباب الداعية إلى إقامتها، وبيان الأحكام الفقهية المتعلقة بها، ومصير هذه المساجد وما فيها من أمتعة وأدوات بعد انتهاء الحاجة إليها. وسيكون البحث في هذا الموضوع من خلال الكلام حول التعريف بالمساجد المؤقتة والمتنقلة، ونشأتها، والحاجة إليها، ثم التعريف الاصطلاحي للمسجد والشروط الفقهية المطلوبة لتحقيق كونه مسجداً، والفرق بين المسجد والجامع والمصلّى، وما هو المصطلح المناسب لإطلاقه على المساجد المؤقتة والمتنقلة. وبعد ذلك الانتقال إلى بيان الأحكام التفصيلية لهذه المساجد، وذلك من خلال التطرق إلى الحكم الفقهي لإنشاء المساجد عموماً، والمساجد المؤقتة والمتنقلة خصوصاً. وتحقق ثواب الجماعة في الصلاة في هذه المساجد، وسنّة صلاة تحية المسجد عند الدخول إليها، ثم الانتقال إلى مسألة في غاية الأهمية ويكثر السؤال عنها اليوم، وهي مسألة حكم دخول الجُنُب والحائض إلى هذه المساجد. وبعد ذلك سيتناول البحث بعض الفروع الأخرى المتعلقة بالمساجد المؤقتة والمتنقلة، كحكم الاعتكاف فيها، وإجراء العقود فيها، وتعليم الصبيان والكبار فيها، وإقامة الموائد والأكل والشرب فيها، وغير ذلك من المسائل. وفي النهاية سيكون الكلام حول مصير هذه المساجد والمصاحف والأدوات والأمتعة الموجودة فيها بعد انتهاء الحاجة إليها. وسيكون المنهج المتبع في هذه الدراسة هو المنهج الاستقرائي التحليلي المقارن، وذلك باستقراء المصادر التي بينت أحكام المساجد في تراث المذاهب الفقهية الأربعة والاجتهادات المعاصرة، وتحليل المعلومات الواردة فيها، والمقارنة بينها، بهدف الوصول إلى معرفة الأحكام الفقهية المتعلقة بالمساجد المؤقتة والمتنقلة.

FONKSİYONELLİĞİ BAĞLAMINDA MESCİD-İ NEBEVÎ'NİN GÜNÜMÜZ CAMİLERİNE ÖRNEKLİĞİ

Doç. Dr. Gencal ŞENYAYLA
Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
gsenyayla@pau.edu.tr

ÖZET

Hz. Peygamber, Medine'ye hicretinin akabinde ilk iş olarak şehrin merkezine Mescid-i Nebevî'yi inşa etmiştir. O dönemde Medine'de sosyal hayatın merkezine yerleştirilen Mescid-i Nebevî, bu konumuyla; ibadethane, okul, meclis, sosyalleşme merkezi gibi Müslüman toplumun ihtiyaç duyduğu pek çok amaç doğrultusunda kullanılmıştır. Hz. Peygamber'den sonra Müslümanlar caminin bu fonksiyonlarını kabullenmekle kalmamış yüzyıllar boyunca inşa ettikleri camilerde bu fonksiyonlara yenilerini ekleyerek camilerin işlevsel halde kalmasını sağlamıştır. İslam medeniyetinin sembol mekanları olan camiler, özellikle kitle iletişim araçlarının hızlı gelişim gösterdiği 21. yüzyılda hayati işlevlerinin önemli bir kısmını kaybetmiştir. Camilerin tarih boyunca sahip olduğu işlevselliğini yeniden kazanmaları çokça arzu edilen bir durumdur. Özellikle Türkiye toplumunda camilerin hayatın merkezi olma özelliğinden uzaklaştığı ve sadece belli yaşın üzerindeki insanların ibadet ettiği yerler haline geldiği görülmektedir. Camilerin Asr-ı Saâdet'teki gibi işlevsel hale gelebilmesi için Müslümanların büyük gayret göstermeleri gerekmektedir. Bu bağlamda günümüz camilerinin arzulanan şekilde fonksiyonel hale gelebilmesi için Mescid-i Nebevî'nin fonksiyonelliğinin örnek alınarak güncel ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmalar yapılması önemli görülmektedir. Bu bildiride Hz. Peygamber döneminde Mescid-i Nebevî'nin fonksiyonelliğinin günümüz camilerine örnekliliği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevî, Medine, Cami, Mescit, Fonksiyonellik.

THE EXAMPLE OF MASJİD NABAWİ TO TODAY'S MOSQUES IN CONTEXT OF FUNCTIONALITY

Abstract

The Prophet built Masjid an-Nabawi in the center of the city as the first thing after his migration to Medina. Masjid Nabawi, which was placed at the center of social life in Medina at that time, with this position; it has been used for many purposes needed by the Muslim community, such as house of worship, school, parliament, socialization center. After the Prophet, Muslims not only accepted these functions of the mosque, but added new functions to the mosques they built over the centuries, ensuring that the mosques remained functional. Mosques, which are the symbolic places of Islamic civilization, have lost an important part of their vital functions, especially in the 21st century, when mass media has developed rapidly. It is highly

Diyaret İşleri Başkanlığı, kenanoral55@gmail.com,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-1899-0930>desirable for mosques to regain their functionality throughout history. Especially in Turkish society, it is seen that mosques have moved away from being the center of life and have become places of worship only for people over a certain age. In order for mosques to become functional as in the period of Prophet, Muslims must make great efforts. In this context, it is considered important to carry out studies in line with current needs by taking the functionality of the Prophet's Mosque as an example so that today's mosques can become functional as desired. In this paper, it will be emphasized that the functionality of Masjid Nabawi in the time of the Prophet exemplary to today's mosques.

Key Words: Prophet, Masjid Nabawi, Medina, Mosque, Masjid, Functionality.

TEMEL HADİS KAYNAKLARINDA MESCİT KAVRAMI SEMANTİK TAHLİL DENEMESİ

Dr. Kenan ORAL

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Diyanet İşleri Başkanlığı

kenanoral55@gmail.com,

Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-1899-0930>

ÖZET

Günümüzde özellikle kültürümüzde Müslümanların ibadet etmek için bir araya geldikleri mekanı ifade etmek için Arapçadaki toplamak, bir araya getirmek gibi anlamlara gelen cem' kökünden ism-i fail olan câmi sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in dilinde ise ibadet edilen yerler için secde etmek, eğilmek gibi manaları barındıran sücûd kökünden türeyen "mescid" kavramının çokça kullanıldığı görülmektedir. Bu kadar yaygın olmamakla birlikte hadis kaynaklarında namaz kılınan yerler için musallâ ve el-mescidü'l-câmi kelimelerinin de istihdam edildiği bilinmektedir. Çalışmamızda söz konusu kavramlar semantik bir tahlile tabi tutulacaktır. Böylece kavramların dilsel ve tarihi kökenleri, kullanıma girişi, dilsel ve kültürel gelişmeyle tarih boyunca tanımlarında, anlaşılma ve algılanma biçimlerinde meydana gelen daralma, genişleme ve değişimler izlenmeye çalışılacaktır.

Tebliğin birincil kaynaklarını klasik Arap dili eserleri, başta ilk üç asırda telif edilenler olmak üzere hadis rivayetlerini bir araya getiren müellefat, hadislerin anlaşılmasında önemli rol oynayan garîbü'l-hadis ve şerhe dair telifler ile güncel semantik kavramsal çalışmalar oluşturacaktır.

Tebliğe giriş mahiyetinde risâlet öncesi dönemde özellikle Arap kültüründe mescid, câmi, musallâ vb. kavramların kullanımı ve anlam çerçevesi klasik Arapça sözlüklerden ve tarih kaynaklarından hareketle tespit edilmeye çalışılacaktır. Sonrasında ayetlerde ibadet yerleriyle ilgili isimlendirmeler ve taşıdıkları özellikler kısaca ele alınacaktır.

Giriş kısmındaki bilgi ve değerlendirmelerden sonra hadis rivayetlerinde ibadet mekânını ifade için kullanılan mescid, el-mescidü'l-câmi, musallâ vb. kelimeler kullanıldığı yerler, kullanılış biçimi, bağlamı ve zamanı gibi açılardan semantik tahlile tabi tutulacaktır. Bu analiz çalışmasında kaynakların el verdiği ölçüde kronolojik bir seyir takip edilerek kavramlaşma sürecine dair tespitlerin yapılması hedeflenmektedir.

Tebliğin son bölümünde mescid, el-mescidü'l-câmi, câmi ve musallâ gibi kelimelerin özellikle ilk üç asır hadis müellefatına kitap ismi, bab başlığı, yorum vb. açılardan nasıl yansıdığı ortaya konulmaya gayret edilecektir.

Sonuç kısmında İslam öncesi kullanımından başlayıp temel hadis kaynaklarının telif edildiği ilk üç asrın sonuna kadarki süreçte Müslüman cemaatin ibadet yerleriyle ilgili kullanılan başlıca kavramların tarihsel süreçte geçirdiği değişim, dönüşüm, daralma ve genişleme nedenleriyle birlikte ortaya konulacaktır.

HZ. PEYGAMBER'İN MESCİDİNİN BİRLEŞTİRİCİ ROLÜ VE GÜNÜMÜZE ÖRNEKLİĞİ

Dr. Keziban Gurbet GÜLDEN
Diyanet İşleri Başkanlığı
Vaiz

ÖZET

Bu tebliğde Hz. Peygamberin davet ve irşat metodundan hareketle mescidinde erkek-kadın, yaşlı-geç-çocuk, engelli-engelsiz ayrımı olmaksızın topyekûn vahye ve tebliğe nasıl muhatap kılındığı örneklerle açıklanacaktır. Akabinde mescidin sosyal hayattaki bu birleştirici örneğinin günümüze ışık tutması adına insanların cami ve mescitlerden daha çok istifade edebilmesine yönelik yaklaşımlar ve önerilere yer verilecektir.

Hız. Peygamber mescidinde ayırım gözetmeksizin toplumun bütününü kucaklıyor ve insanları hak dine davet ediyordu. Mescidin bu birleştirici gücü sayesinde gönüller yumuşuyor kalpler İslam'a ısınıyordu. Allah Resûlü (s.a.s.) "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın"¹ buyurmuştur. Allah Resûlü hanımların mescidin cemaati olmasına, İslami esasları doğrudan Peygamberden öğrenmesine imkân tanımıştır. Hanımlar sorularına mescitte cevap bulmuş, Hız. Peygamberin arkasında namaz kılmış ve sohbetini dinleme lütfuna erişmişlerdir. Benzer şekilde mescidinde yaşlıların da olmasından ötürü Hız. Peygamber, "Biriniz insanlara namaz kıldırarak olursa, hafif tutsun. Çünkü içlerinde zayıf olanı, hasta olanı, yaşlı olanı var..."² buyurmuştur. Hiçbir engel Allah'a kul olmaya engel olmadığı için Hız. Peygamberin mescidinin kapıları toplumun bir diğer kısmını oluşturan engellilere de açık idi. Hız. Peygamber Medine dışına çıktığı 13 kez yerine vekil olarak görme engelli olan Abdullah b. Ümmi Mektûm'u bırakmıştır.³

Hız. Peygamber Yüce Allah tarafından seçilerek bütün insanlığa gönderilmiş bir elçi olarak mescidinde toplumun her ferdine kucak açmış, birlikte ibadet etmenin yanı sıra ilim sohbetleri ile ashabını yetiştirmiştir. Her konuda bizlere güzel örnek olan Hız. Peygamberin bu metodu da bize rehberlik etmelidir. Günümüzde camilere özellikle kadın, çocuk ve yaşlıların etkin bir şekilde katılım sağlayabilmesinin önündeki engellerin giderilmesi, toplumdaki yerleşik yanlış algıların düzeltilmesi, camilerin fiziksel koşullarının yenilenmesi vb. gibi noktalar toplumun bütününün mescitlerden istifade etmesini sağlayacak iyileştirilebilecek noktalardır.

Anahtar Kelimeler: Hız. Peygamber, Mescid, Kadın, Yaşlı, Çocuk, Engelli

THE UNIFYING ROLE OF THE PROPHET'S (PBUH) MASJID

ABSTRACT

In this study, it will be explained with examples how everyone regardless of whether they are male or female, old or young or child, handicapped or not handicapped was made the addressee of revelation and communiqué in his masjid based on the Prophet's (pbuh) invitation and guidance method. Then, in order to shed light on this unifying example of the masjid in social life, approaches and suggestions will be given for all people to benefit more from masjids.

In his masjid, the Prophet (pbuh) embraced the whole society without any discrimination and invited people to the true religion. Thanks to this unifying power of the masjid, hearts were softening and warming to Islam. The Messenger of Allah (pbuh) said, "Do not prevent the female

1 Buhârî, "Cuma", 5.

2 Buhârî, "Ezan", 62.

3 İbnü'l Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî marifeti's-sahabe*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 2012, 950.

servants of Allah from coming to the masjids of Allah.”⁴ The Messenger of Allah allowed the women to be part of the community of the masjid and to learn Islamic principles directly from the Prophet. The ladies found answers to their questions in the masjid, prayed behind the Prophet (pbuh) and had the privilege of listening to his conversation. Similarly, the Prophet (pbuh) said, “If one of you leads people in prayer, keep it lightweight. Because among them there are the weak, the sick, the old...”⁵ Since no obstacle prevented being a servant of Allah, the doors of the Prophet's (pbuh) masjid were also open to the disabled, who were another part of the society. When the Prophet (pbuh) left Madinah 13 times, he left the visually impaired Abdullah ibn Umm Maktum as his deputy.⁶

As he is a messenger chosen by Almighty Allah and sent to all humanity, the Prophet (pbuh) embraced every member of the society in his masjid, and besides worshiping together, he trained his companions with conversations of knowledge. This method of the Prophet (pbuh), who is a good example for us in all matters, should also guide us. Today, points such as eliminating the obstacles to effective participation of women, children and the elderly in masjids, correcting the entrenched misperceptions in the society, renewing the physical conditions of masjids etc are the points that can be improved so that the whole society can benefit from the masjids.

Keywords: Prophet Muhammad, Masjid, Woman, Old, Child, Handicapped

4 Sahih Al-Bukhârî, “Jum’a”, 5.

5 Sahih Al-Bukhârî, “Call to prayers (adhaan)”, 62.

6 İbnü'l Esîr, *Üsdü'l-gâbe fî marifeti's-sahabe*, Dâru İbn Hazm, Beirut 2012, 950.

3. OTURUM

الدور التعليمي للمساجد في عصر الخلفاء الراشدين
(دراسة في مراحل التعليم وطرائقه)
د. حمدي شاهين
أستاذ التاريخ الإسلامي
جامعة فاتح سلطان محمد الوقفية

ملخص الكلمة

يستهدف هذا البحث إلقاء الضوء على دور المساجد في الحراك العلمي في عصر الخلفاء الراشدين، وكيف قامت المساجد بالدور التعليمي الأكبر في ذلك العصر ، وفي مقدمة البحث تكبير بعناية الخلفاء الراشدين بالمساجد، وتهيئتها للقيام بدورها في حياة المسلمين، ويأتي البحث في مبحثين: يتناول أولهما مراحل التعليم في هذه الفترة، وهي ثلاث مراحل: التعليم الأولي أو الابتدائي، ويتجه في الأساس إلى الصبيان، ومن لم ينالوا حظًا من العلم، فيحفظوا فيها القرآن الكريم، أو ما أمكنهم منه، ويتعلموا فيها مبادئ القراءة والكتابة والحساب مع استظهار قدر من الشعر ، وقامت الكتاتيب بالدور الأكبر في ذلك، وكان كثير منها ملحقًا بالمساجد، أو جزءًا منها،

والمرحلة الثانية هي مرحلة التعليم العام في حلقات العلم المفتوحة في المساجد، وهي مجانية متاحة لكل أحد، وتختلط فيها العلوم المتعددة، حيث يتعرف الطالب على مداخل هذه العلوم وأساسياتها ومجالاتها، وكان العلماء آنذاك موسوعيين، لا يقف أحدهم عند تخصص ضيق، وقد يقف طالب العلم عند هذه المرحلة، أو يتجاوزها إلى المرحلة الثالثة التالية لها.

المرحلة الثالثة، وهي مرحلة العلم التخصصي، ومكانها حلقات العلم المتخصصة، وكانت عادة تتاح في المساجد، وبعضها في منازل العلماء. وقد يتخصص فيها الطالب في الفقه أو التفسير أو التاريخ والمغازي، أو اللغة والأدب... إلخ

ثم تطرق البحث في المبحث الثاني إلى أهم طرق التعليم آنذاك، وهي السماع المباشر من الشيخ، أو العرض عليه من كتبه وعلمه، والخطابة وما أشبهها بالمحاضرات، والتلقين، ليضمن الشيخ حفظ طلابه لما يلقيه عليهم، والسؤال عما غمض من مسائل العلم، والوعظ والقص لتريق القلوب، وتركيز النفوس، والتعليم بالبيان العملي، يقوم به الشيخ أمام طلابه ليترك التمثيل العملي الواقعي أثره الأكبر، وأخيرًا المذاكرة والتعليم الذاتي، وفيه يقوم الطالب بالدور الأكبر في تعليم ذاته بإشراف شيخه

وانتهى البحث إلى التركيز على أهمية دور المساجد في التعليم والتربية والتزكية والتنشئة الصحيحة للمسلمين، وأهمية العناية بها، وقيامها بأدوارها المتعددة وبخاصة دورها التعليمي والتربوي. مع التعريف بالحركة العلمية في عصر السعادة، تلك الحركة التي أخرجت أجيالاً من العلماء والمربين والدعاة والمجاهدين الذين ملأوا الدنيا علمًا وعملاً صالحًا، وأثارتها مباركات.

واعتمد البحث على وفرة من المصادر الأصلية من كتب التفسير والحديث والتاريخ وتراجم العلماء والطبقات، مع عدد من المراجع الحديثة التي أصلت لمفاهيم التعليم ومراحل وطرقه.

İslam'ın Tanıtımında Selatin Camilerimiz ve Camii Rehberliği

Süleyman DERİN
Marmara Ün. İlahiyat Fak.
sderin@marmara.edu.tr

Peygamber Efendimiz mescidini sadece müminlere hizmet için değil ayrıca davet, tebliği ve irşad içinde kullanmıştır. Özellikle Medine dışından gelen heyetler Mescid-i Nebevi'de ağırlanmış, onlarla müzakereler burada yapılmıştır. Necran heyeti bunların başında gelir. Bu yolla ayrıca gayri Müslimlerin, müminlerin ibadetini görmeleri, namaz ve diğer dini uygulamalar konusunda tefekkür etmeleri sağlanmıştır. Bugün de turizm camiasında çok yaygın olan tecrübe ederek öğrenme bu uygulamada görülmektedir.

İslam'ın gayri müslimlere cami vasıtası ile tanıtılması sünneti Diyanet İşleri Başkanlığımızın cami rehberliği projesi ile günümüzde ihya edilmiştir. Şöyle ki ülkemize gelen yabancı misafirlerimizin kısmı azamı camilerimizi de ziyaret etmektedir. Özellikle selatin camilerimizin muazzam mimarisi, içindeki deruni atmosfer, ezanı ve Kuran'ı ile dini musikisi zaten kendi başına benzersiz bir İslami tanıtımdır. Sık sık basından caminin, ezanın ve Kuran'ın cazibesi ile İslam'a giren insanların haberlerini okumaktayız. Ne var ki büyük bir çoğunluk bu kutsal mekanları ziyaret ettiğinde kendisine doğru bilgi verecek, İslam'ı içeriden biri olarak anlatacak kimselerden mahrum kalmaktaydı. Bu hususta en büyük sıkıntı dil bilen diyanet personelinin azlığı veya yokluğu idi.

Ülkemize gelen her yabancı misafiri dönüşte kendi ülkelerine gönderilen bir elçi gibi görebiliriz. Zira onlar geri döndüklerinde ülkemizi, dinimizi, kültürümüzü yaşadıkları tecrübelerle göre anlatmaktadırlar, bu sebeple turistlerin özellikle de kutsal mekanlarımızda ağırlanması, Diyanet İşleri Başkanlığımızın üzerine bir vecibedir. Bu sorumluluğun bir gereği olarak DİB yakın zamanda cami rehberliği adı altında kadrolar açmış, burada istihdam edilen ve her biri birkaç batı dilinde uzman olan ilahiyat eğitilmiş rehberler turistlere cami, İslam, dini ve milli kültürümüz hakkında objektif bilgiler vermeye, onlara cami içinde de rehberlik yapmaya başlamışlardır.

Bu tebliğimiz cami rehberliğini nasıl daha iyi boyutlara taşıyabileceğinin yollarını ortaya koymaya çalışacak, diyanet ve ilahiyat camiamızda gayri müslimlere İslam'ın tanıtılmasında

LİSE ÇOCUKLARININ ZİHİN DÜNYASINDA CAMİ-MESCİT: BİR METAFORİK ALGI ÇALIŞMASI

Vahdeddin ŞİMŞEK
Arş. Gör. Dr.
Kırıkkale Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
Din Bilimleri Anabilim Dalı
Research Assistant,
Kırıkkale University
Faculty of Islamic Sciences
Department of Religious Sciences
Kırıkkale, Turkey
v.simsek@kku.edu.tr
orcid.org/0000-0002-3973-850X

ÖZET

Yaklaşık 2 buçuk milyona yakın katılımcısı olan yaz Kuran kurslarında çocuklar eğitimlerinin çoğunu camide almakta ve zamanlarını camide geçirmektedir. Camiler çocukların ve gençlerin zihin dünyalarında farklı bir anlam oluşmakta ve farklı şekillerde kodlanmaktadır. Bunun dışı vurumu ise metaforlar ile olmaktadır. Metafor, bireyin kendi dış dünyasında karşılaştıkları olguları anlamak, tanımlamak ve değerlendirmek üzere çoğunlukla bilinçaltı üretilen ve kullanılan kavramsal, bilişsel ifadelerdir. Dolayısıyla çocukların camiye/mescide yönelik kasıtsız, bilinç dışı ve önyargısız metaforik algılarını bilmek önemlidir. Söz konusu önem ve değerden hareketle bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin “cami / mescit” kavramlarına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir.

Bu çalışmada lise düzeyinde farklı okullarda öğrenim gören öğrencilerin “cami/ mescid” kavramına yönelik algı, görüş ve düşüncelerinin derinlemesine ortaya çıkarılmasını amaçlayan araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) deseninden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ve Kırıkkale il ve ilçe müftülüklerine bağlı cami, mescid ve yaz Kuran kurslarına katılan öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğrencilerin %55,6’si (n= 70) kadın, %45, 4 (n=57) erkek olmak üzere toplam 127 kişidir. Araştırma çerçevesinde lise öğrencilerinin cami veya mescid’e dair 117 metafor ortaya koydukları görülmüştür. Bu metaforlar, araştırmacı tarafından “Caminin Mahiyeti ve İşlevi,” olacak biçimde olmak üzere iki temel kategori olmak üzere, “Sığınma Yeri Olarak Cami, Kutsal / Manevi Mekân Olarak Cami, İyilik/Güzellik Kaynağı Olarak Camii, Şifa Kaynağı Olarak Cami, Araçsal Bir Mekân Olarak Cami, Eğitim Yuvası Olarak Cami, Temel Bir İhtiyaç Olarak Cami, Olumsuz, Diğer” 9 tema başlığı altında gruplandırılmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerin cami veya mescite yönelik olumlu ve az da olsa olumsuz metaforlar ortaya koyduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Cami, Metafor, Lise Öğrencisi, AİHL.

ABSTRACT

In the summer Qur’an courses, which have nearly 2 and a half million participants, children receive most of their education in the mosque and spend their time in the mosque. Mosques have a different meaning in the minds of children and young people and are coded in different ways. The expression of this is through metaphors. Metaphors are conceptual, cognitive

expressions that are often effortlessly used to define, understand, and evaluate what we encounter in the outside world. Therefore, it is important to know the unintentional, unconscious and unprejudiced metaphorical perceptions of children towards the mosque/masjid. Based on this importance and value, the aim of this research is to reveal the perceptions of high school students about the concepts of "mosque / masjid" through metaphors.

In this study, the phenomenology pattern was used in the research, which aims to reveal the perceptions, opinions and thoughts of students studying in different schools at the high school level towards the concept of "mosque / masjid" in depth. As a working group, students who attended mosque and Quran courses affiliated to Ankara and Kırıkkale provincial and district muftis were reached. In this context, 55.6% (n= 70) of the students participating in the study were female, 45.4% (n=57) male, a total of 117 people. Within the framework of the research, it was seen that high school students revealed 117 metaphors about the mosque or masjid. These metaphors are grouped by the researcher under the headings of "Mosque as a Place of Refuge, Mosque as a Sacred / Spiritual Place, Mosque as a Source of Goodness/Beauty, Mosque as a Source of Healing, Mosque as an Instrumental Place, Mosque as a Home of Education, Mosque as a Basic Need, Negative, Other", with two basic categories as "The Nature and Function of the Mosque". As a result of the research, it was determined that high school students revealed positive and slightly negative metaphors for the mosque or masjid.

Keywords: Religious Education, Mosque, Metaphor, High School Student, AIHL.

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİNDE CAMİLERİN YERİ

Dr. Zehra GELİCİ
Diyanet İşleri Başkanlığı
zehra3772@gmail.com

ÖZET

İnsan yaşamında bebeklikten sonraki evre olarak 3- 6 yaş dönemi kapsayan, oyun çağı olarak da tarif edilen ilk çocukluk dönemi, çocukların yoğun bir şekilde çevresine yöneldiği, uyarıcılar ile dolu dış dünyayı keşfetmeye çalıştığı, insan yaşamının en temel becerilerinin kazanıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Dil eğitimi gibi dini eğitimde de kritik bir dönem olan ilk çocukluk evresinde çocuğun dini inanca karşı hassas ve eğilimli, dini inancı kabullenmeye hazır ve istekli olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur. Bu nedenle dini eğitim açısından 0-6 yaş dönemi oldukça önemlidir. Çocukların bu dönemde yaşadıkları olumlu ya da olumsuz her davranış sonraki yıllarda çocuğun karakterinin bir parçası olmaktadır. Bu noktada önemli bir husus da çocukların bu kritik dönemde özellikle bilinçaltının olumlu bir biçimde şekillendirilmesi gerektiğidir. Çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanlarına göre, çocuğun bilinçaltı 0-6 yaş döneminde oluşmaktadır ve çocuğun bilinçaltı bilgilerini yetiştirdiği ortam şekillendirmektedir. Bütün bunlardan hareketle çocukların içinde bulunduğu dönemin özellikleri göz önünde bulundurularak etkili bir din eğitiminin yolları aranmalı ve eldeki fırsatlar en iyi şekilde değerlendirilmelidir. İlk çocukluk dönemi din eğitimi için pek çok açıdan önemli bir fırsat olan camiler, 3-6 yaş çocuklarının eğitiminde de mutlaka kullanılmalıdır. Bu çalışmada camiler, ilk çocukluk dönemi din eğitimi neden önemlidir ve camilerden bu anlamda nasıl faydalanılmalıdır gibi sorulara cevap aranacaktır. Çalışmanın amacı, resmi olarak okul öncesi din eğitimi faaliyetlerini üstlenen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu alanda yapmış olduğu çalışmalara katkı sağlayabilmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılarak hem ilk çocukluk dönemi eğitimi hem de camilerin çocukların eğitimindeki fonksiyonlarını incelemiş olan çalışmalardan yararlanılacaktır. Sonuç olarak, pek çok 4-6 yaş Kur'an Kursu'nun camilerin müstemilatında bulunması sebebiyle, mevcut durumun fırsata çevrilerek, bu kurslarda eğitim gören çocukların haftanın belli günlerinde cami ana mekanında bulundurulmaları, öncelikle camilerin manevi atmosferinden istifade ettirilmeleri, cami içerisinde nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili verilen bilgilerin burada pratik olarak uygulanması, çocukların taklit dönemlerinde olmalarından dolayı namaz saatinde özellikle camide namaza katılarak veya namaz kılanları izlettirerek namaz ibadeti konusunda farkındalık oluşturulması, ezan, tesbihat, Kur'an-ı Kerim'i dinlettirmek suretiyle dolaylı bir eğitim yapılması ve bütün bunlarla çocukların bilinçaltında olumlu izler bırakılması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlk Çocukluk Dönemi, Okul Öncesi Din Eğitimi, Cami, Cami Eğitimi

4. OTURUM

“GUIDANCE FROM THE CONVEYANCE OF PROPHET MUHAMMAD (S.A.W.) AND THE WISDOM OF DA’WAH IN THE 21ST CENTURY.”

Dr Abdullah Hakim Quick
The Islamic Institute of Toronto

After the time of Prophet ‘Isa (a.s.), the world plunged into a state of darkness. The Message of Tawheed was under attack in all lands. Sun worship and idolatry became the order of the day. At this low point in history, Almighty Allah raised up the Seal of the Prophets and Messengers, Muhammad ibn Abdullah (s.a.w.) from the unlettered people of the Arabian Peninsula.

Prophet Muhammad (s.a.w.) was sent to the whole of humanity and the Jinn, therefore his message had to be applicable to all times and all people. This was the final Divine Guidance till the Day of Judgement. Throughout the 23 years of the Prophethood, Almighty Allah manifested a set of principles for the practical application of Islam; and through the life of the Last Prophet, wisdom was revealed and preserved. This wisdom is of critical importance to the conveyance of Islam in the 21st Century. Muslims need clear examples and straightforward teachings. The younger generation is being bombarded with images, sounds, and ideas that were never seen before in Islamic history.

This paper will look at some of the main principles of Dawah and the practical aspects of applying Islam in today’s confusing world. Reference will be made to the Blessed Qur’an and the Sunnah of Prophet Muhammad (s.a.w.) and the Seerah (Prophetic Biography). Emphasis will be placed on confronting some of the main challenges facing Muslims in the West and the issue of conveying the message of Islam to the non-Muslim societies. References will be made to the writings of Muslim scholars and the actual experiences of the Du’aat (the Callers) in the field of Dawah (the Call to Allah).

OSMANLI ŐAIRLERİNİN DİLİNDEN HZ. PEYGAMBER'İN DAVET VE İRŐADI

Ersin DURMUŐ
Dr. Öğr. Üyesi
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
İslami İlimler Fakóltesi
ersin.durmus@asbu.edu.tr

ÖZET

Türk edebiyatı İslâm dininin kabulünden sonra bir yandan millî karakterini devam ettirirken diğer yandan İslâmî kaynaklarla beslenerek sürekli zenginleşen bir muhtevaya sahip olmuştur. Kronolojik süreçte İslâmî Türk edebiyatının büyük bir kısmına karşılık gelen Osmanlı döneminde de bu sahaya dair çok sayıda eser vücut bulmuştur. Söz konusu edebiyata mensup eserlerin kahir ekseriyetinin şiir formunda olduğu göz önünde bulundurulduğunda İslâmî muhtevanın önemli bir kısmının da şiir formunda işlendiğini söylemek mümkündür. Şiirin akıcılık, letafet, etkileyicilik ve hafızada kalıcılık gibi kendine has özellikleri tarih boyunca onu mensur edebî metinlerin bir adım önünde tutmuştur. Bu durumun farkında olan Osmanlı müellifleri de İslâmî muhtevaya şiir elbisesi giydirme konusunda oldukça gayretlidir. Nitekim Osmanlı şairleri arasında sanat için sanat bakışından uzak durarak İslâmî muhtevayı aktarmada şiiri bir araç olarak görenlerin sayısı oldukça fazladır. Söz konusu muhtevada Hz. Peygamber aleyhisselâm konusunun ayrı bir yeri vardır. Hz. Peygamber'i konu edinen beyitlere herhangi bir nazım biçimi ile kaleme alınmış herhangi bir eserin içerisinde iktibas ya da telmih tariki ile rastlamak mümkündür. Bundan ziyade Hz. Peygamber aleyhisselâm konulu müstakil nazım türleri de Osmanlı şiiri içerisinde önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Siyer, mevlid, hilye, na't, esmâ-i nebî, kırk hadis, mi'râc-nâme, hicret-nâme, gazavât-nâme, şefâ'at-nâme, mu'cize-nâme gibi türler bunlardan bazılarıdır. Bu türlerin zaman zaman iç içe geçmesi ya da birbirlerini kapsaması nedeniyle farklı başlıklar altında tasnif edilmesi de mümkündür. Bu tür eserlerde Hz. Peygamber'in hayatına dair önemli bilgiler yer almaktadır. Hz. Peygamber'in mübeşşir, nezîr, dâ'î, mübelliğ, muallim gibi sıfatlarından hareketle müjdelemek, uyarmak, davet etmek, bildirmek, öğretmek gibi özelliklerine bu tür metinlerde yer verilmiştir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in tebliğ ve davet mücadelesini, tebliğ yöntemlerini, sahabeyi tebliğe ortak kılmasını, üslûbunu, tavırlarını, nasihatlerini, vasiyetlerini, tebliğe karşı aldığı tepkileri bu metinlerde görmek mümkündür. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in davet ve tebliği, Osmanlı şairlerinin kaleminden çıkan beyitler üzerinden değerlendirilmiştir. İlgili beyitler, konusu dışında herhangi bir ölçüt gözetilmeksizin seçilerek yukarıda zikredilen konular ışığında değerlendirilmiş ve diliçi çevirileri yapılmıştır. Malzemenin zenginliği bu konuda hacimli bir çalışma yapılabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada ise tebliğ sınırları göz önünde bulundurularak Osmanlı şiir deryasından çıkarılan birkaç inci ilgililerin istifadesine arz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Davet, İrşat, Osmanlı, Şair, Şiir

THE PROPHET'S İNVİTATION AND GUIDANCE İN THE WORDS OF OTTOMAN POETS

Abstract

After the adoption of Islam, Turkish literature, on the one hand, maintained its national character, and on the other hand, it had a constantly enriching content by taking nourishment from Islamic sources. In the Ottoman period, which corresponds to a large part of Islamic Turkish literature in the chronological process, a large number of works in this field were created.

Considering that the vast majority of the works of this literature are in the form of poetry, it is possible to say that a significant part of the Islamic content was also processed in the form of poetry. Poetry's unique characteristics such as fluency, elegance, impressiveness and memorability have kept it one step ahead of prose literary texts throughout history. The Ottoman authors, who were aware of this situation, were also very diligent in dressing the Islamic content in poetry. As a matter of fact, the number of Ottoman poets who avoided the view of art for art's sake and saw poetry as a tool to convey Islamic content is quite high. The subject of the Prophet (peace be upon him) has a special place in this content. It is possible to find couplets about the Prophet Muhammad in any work written in any verse form through quotation or reference. In addition, individual verse forms on the Prophet Muhammad (peace be upon him) also constitute a significant portion of Ottoman poetry. Some of these are genres such as *siyer*(prophetic biography), *mawlid*, *hilya*, *naat*, *esmâ-i nebî*, forty hadiths, *mi'râc-nâme*, *hijrat-nâme*, *gazavât-nâme*, *şefâ'at-nâme*, *mu'cize-nâme*. It is also possible to classify these genres under different headings as they sometimes intertwine or cover each other. These works contain important information about The life of the Prophet. - Based on the Prophet's attributes such as messenger, *nezîr*, *dâ'î*, annunciator, and teacher, his characteristics such as heralding, warning, inviting, informing, and teaching are included in such texts. In this context, it is possible to see the Prophet's struggle for annunciation and invitation, his methods of annunciation, his making the Companions partners in the annunciation, his style, his attitudes, his advice, his wills, and his reactions to the annunciation in these texts. In this study, the Prophet's invitation and notification are evaluated through the couplets of Ottoman poets. The relevant couplets have been selected without any criteria other than their subject matter, evaluated in the light of the above-mentioned issues, and their intralingual translations have been conducted. The richness of the material shows that a massive study can be done on this subject. In this study, considering the limits of the annunciation, a few significant pieces extracted from the Ottoman poetry stream are presented for the benefit of those interested.

Keywords: Prophet Muhammad, Invitation, Guidance, Ottoman, Poet, Poetry.

HZ. PEYGAMBER'İN MÜBELLİĞ ŞAHSİYETİ VE GÜNÜMÜZ İSLÂM DAVETİNDE MODEL ALINMA ZARURETİ

Doç. Dr. Fahri HOŞAB
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
fahrihosab@hotmail.com

ÖZET

Allah'ın dinine davet veya tebliğ, O'nun, resûlü üzerine farz kıldığı bir vazifedir. İslâm'ı tebliğ vazifesi Hz. Peygamber'le sınırlı değildir. İslâm'ı kabul eden kimseler de, başkalarını İslâm'a davet vazifesiyle mükelleftir.

Kur'an, İslâm'a davetin belli bir usûl çerçevesinde yapılması gerektiğini anlatır. Müslümanlar her meselede olduğu gibi davet ve davette usûle uygun hareket etme hususunda da Hz. Peygamber'e uymak, O'nu örnek almak durumundadır. Çünkü Kur'an, Allah'ın resûlünü mü'minlere "en güzel örnek" olarak tanıtır ve O'na uymaya teşvik eder.

Hız. Peygamber, sahip olduğu sıfatlar ve rehber şahsiyetinden dolayı İslâm davetinde çok önemli bir yere sahiptir. O, Müslümanları bilgilendiren ve onlara yol gösteren hadisleriyle, tutum ve davranışları ve ortaya koyduğu uygulamalarıyla, İslâm'ın insanlara ulaştırılmasında ve hayata geçirilmesinde ekmel bir rehberlik yapmıştır. O'nun geride bıraktığı sünneti ise, geçmişten günümüze, her devre ait hâdiselerin tahlilinde ve yorumlanmasında örnekler sunmuş, ortaya çıkan yeni meselelerin çözümüne kaynaklık etmiştir.

Günümüz dünyasının gündeminde geniş yer tutan İslâm'ın Müslüman ve dünya kamuoyuna doğru şekilde anlatılması çok önemlidir. Müslümanlarca yürütülen İslâm'a davet faaliyetlerinde zaman zaman ortaya çıkan problemlerin çözümü ve bu faaliyetlerin tamamen sağlıklı bir işleyişe kavuşturulması, İslâm'ın ilk davetçisi ve bu davetin liderliğini yapmış olan Hz. Peygamber'in şahsiyetinin ön plâna çıkarılması ve model alınması ile mümkündür.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber, tebliğ, davet, irşad, usûl

THE PROPHET'S PREACHER PERSONALITY AND THE NEED TO BE MODELED IN CONTEMPORARY ISLAMIC INVITATION

Summary

Inviting or conveying to the religion of Allah is a duty that He made obligatory upon the Prophet. The duty of conveying Islam is not limited to the Prophet. Those who accept Islam are also responsible for inviting others to Islam.

The Qur'an tells that the invitation to Islam should be done in a certain way. As in every other issue, Muslims have to follow the Prophet and take him as an example in terms of calling and acting in accordance with the procedure. Because the Qur'an introduces the Messenger of Allah as the "best example" to believers and encourages them to follow him.

The Prophet has a very important place in the invitation to Islam because of his attributes and his guiding personality. With his hadiths that inform and guide Muslims, his attitudes and behaviors, and the practices he put forward, he provided an excellent guide in the transmission and implementation of Islam to people. The sunnah that he left behind, on the other hand,

provided examples in the analysis and interpretation of the events of every period from the past to the present, and became a source for the solution of new issues that emerged.

It is very important that Islam, which has a wide place on the agenda of today's world, is explained correctly to the Muslim and world public opinion. The solution of the problems that arise from time to time in the activities of the invitation to Islam carried out by Muslims and the complete healthy functioning of these activities is possible by bringing the personality of the Prophet, who was the first inviter of Islam and the leader of this invitation, to the forefront and taking it as a model.

Key words: The Prophet (pbuh), notification, invitation, guidance, method

ALLAH RESULÜ'NÜN (S.A.S.) TEBLİĞ VE DAVET USULÜ

Doç. Dr. Fatih KURT

Diyanet İşleri Başkanlığı
Dini Yayınlar Genel Müdürü

ÖZET

Kur'an-ı Kerim'in açık ifadesiyle peygamberler, Allah tarafından kendilerine indirilen vahyi, içinde bulunduğu topluluğa tebliğ ederler. Nitekim peygamberlerin sıfatları arasında "tebliğ" de bulunmaktadır. Her peygamber, içinde bulunduğu toplumun insanlarını irşat ve davet etmek amacıyla, hitap ettiği kitlenin sosyo-kültürel durumu doğrultusunda metotlar oluşturmuştur. Allah'ın elçilerinin insanlara sundukları ve aktardıkları ilahi buyruklar aynı kalmakla birlikte, muhatap olunan kitlenin seviyesi doğrultusunda ve onların anlayabilecekleri bir şekilde farklı metotlar kullanmışlardır. Son elçi olan Hz. Muhammed de yaşadığı topluma yüce dini anlatırken, önceki peygamberlerin insanlara sundukları temel ilkelere sahip olmanın yanında, kendisine özgü bir tebliğ ve irşat metodu geliştirmiştir. Hz. Peygamberin, Hz. Peygamber, erdemli ve prensip sahibi bir şahsiyet olarak insanlara sunduğu ilahi buyrukları öncelikle kendi hayatında tatbik etmiştir. Böylece o, insanlara en güzel örnek olmuş ve insanların tereddütlerini gidermiştir. Yine o, içinde yaşadığı sosyal oluşumun bilgi düzeyine hitap edecek ve bazen de onları aşacak şekilde, üstün bir donanıma sahip olduğunu göstermiştir. Nitekim insanlar onun sıradan biri olmadığı kanaatine sahip olmuşlardır. Hz. Peygamber ilahi buyrukları insanlara aktarırken, nazik ve yumuşak bir üslup kullanmış, onların gönüllerine hitap etmiş, bu doğrultuda da insanların akıllarını cezbedici bir şekilde dini buyrukların dünya ve ahirette mükafat boyutunu öne çıkarmış, daha çok müjdeleyici bir yaklaşım içerisinde bulunmuş ve tebliğ ettiği değerlerin gönüllerde yerleşmesi için sabır ve metanet özelliğine sahip olmuştur. Dini irşadın muhatap kitlesini öncelikle yakınlarından seçmiş, sonra da yakınlık derecesi doğrultusunda diğer kitlelere yönelmiştir. O, gönle hitap etme yanında, onları inandırmak amacıyla akla hitap etmiş ve bu doğrultuda da genellikle soru-cevap, örneklendirme, geçmiş hikayeler anlatarak onların düşüncelerini sağlayıcı bir metot kullanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Tebliğ, İrşat, Hikmet, Üslup, Metot.

TABLIGH AND INVITATION METHOD OF THE MESSENGER OF ALLAH (SAW)

ABSTRACT

With the clear expression of the Qur'an, prophets convey the revelation revealed to them by Allah to the community they are in. As a matter of fact, "tabligh" is among the attributes of prophets. Each prophet created methods in line with the socio-cultural situation of the audience he addressed in order to guide and invite the people of the society he lived in. Although the divine commands that Allah's messengers presented and conveyed to people remained the same, they used different methods in line with the level of the audience and in a way that they could understand. While the Last Messenger, Muhammad, was explaining the sublime religion to the people of the society he lived in, besides having the basic principles presented to the people by the previous prophets, he developed a method of notification and guidance unique to him. As a virtuous and principled personality, the Prophet Muhammad applied the divine commands that he presented to people primarily in his own life. Thus, he became the best example for people and eliminated people's hesitations. Again, he has shown that he is superiorly equipped to address and sometimes exceed the level of knowledge of the social formation in which he lived.

Thus, people have concluded that he is not an ordinary person. While conveying the divine commands to people, the Prophet Muhammad used a polite and gentle style, appealed to their hearts, and in this direction, appealing to people's minds, he emphasized the reward dimension of religious orders in this world and the Hereafter, and adopted a more heralded approach. He possessed the characteristics of patience and fortitude so that the values he conveyed would settle in the hearts. He first chose the addressee group of religious guidance from his relatives, and then turned to other masses in line with the degree of relationship. In addition to appealing to the heart, he appealed to the mind in order to make them believe, and in this direction, he generally used a method that made them think by telling questions, answers, examples, past stories.

Keywords: Prophet Muhammad, *Tabligh*, Guidance, *Hikmah*, Style, Method.

DİNİ DANIŞMANLIĞIN SÜNNETTE VE İSLAM GELENEĞİNDEKİ İZDÜŞÜMLERİ

Dr. Fatma Yüksel ÇAMUR
Diyanet İşleri Başkanlığı
Diyanet İşleri Uzmanı

ÖZET

Modernite ile birlikte geleneksel sosyal ilişkilerin değişmesi ve bireyin ön plana çıkması, din hizmetlerinde yeni bir ihtiyaç alanı ortaya çıkarmıştır. Manevi bakım (pastoral care) ve dini danışmanlık (chaplancy), halihazırda Batı toplumlarında uygulanan şekliyle dinden esinlenen bir nevi danışmanlık faaliyeti olmakla birlikte, kökenleri Hristiyan doktrinleri ve Kilise geleneklerine dayanmakta, kurumsal ve teolojik atıfları itibarıyla süreklilik arz etmektedir. Günümüzde İslam ülkelerinde uygulandığı şekliyle dini danışmanlık ve manevi rehberlik ise geleneksel din hizmetlerinden ilham almakla birlikte, süreç odaklı ve kişi kişiye icra edilen bir faaliyet olması sebebiyle müftü, vaiz, imam vb. dini unvanların sunduğu hizmetten farklılık arz eder. Öte yandan kişinin manevi gelişimini ve insana hizmeti gaye edinen tasavvuf geleneğinin manevi yardım alanıyla yakın ilgisi olmakla birlikte, müşid-mürid ilişkisi otorite temelli olması yönüyle danışmanlık ve rehberlikten farklı olduğu aşikardır. Bu tebliğde günümüzde yeni bir din hizmeti ve hatta kimilerine göre dini lider modeli olarak tezahür eden dini danışmanlığın Sünnet'te ve İslam geleneğindeki temelleri konu edilmiştir. Geleneğimizdeki din hizmetleri unvanlarının neye tekabül ettiği ve İslam toplumlarında kişi kişiye danışma ihtiyacının geçmişten günümüze nasıl uygulandığına dair bir projeksiyon yapılarak, dini danışmanlığın geleneksel din hizmetleri ve modern davranış bilimleri ile kesişim ve ayrışma noktaları ele alınmıştır.

ABSTRACT

With modernity, the change in traditional social networks and prominence of the individual provide a basis for a new area of need in religious services. As applied in contemporary Western societies, both pastoral care and chaplaincy are kinds of counselling activities, however, they have theological and institutional continuity with their roots in the Christian doctrines and the Church traditions. As applied today in Muslim countries, religious counselling and spiritual guidance are getting inspired by the traditional religious services. However, as one-by-one and process-driven activities, both of them differ from the religious services supplied by mufti, preacher or imam. Sufi tradition is also closely related to the spiritual care because of its goals such as helping the individuals with their spiritual development and being in service of the humanity. However, the relationship between the murid and the murshid apparently differs from that of the counselee-counsellor because of its authority-based nature. In this paper, religious counselling, emerged as a new religious service or even a religious leader model, is discussed by its roots in the Sunnah and the Islamic traditions. Projecting into the how traditional religious service titles work and how one-by-one counselling needs meet in the Muslim societies from past to the present, the intersection and divergence points between religious counselling and traditional religious service and behavioural sciences are studied.

5. OTURUM

التوظيف النبوي لوسائل الاتصال في خدمة رسالة المسجد وتطبيقاتها في واقع الإعلام الجديد

إعداد الدكتور

محمد أحمد حسن ربابعة

أستاذ مشارك في الإعلام - الدعوة والإعلام الإسلامي

جامعة اليرموك

Email: Dr.mrb2020@gmail.com

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين، وبعد؛
فهذه ورقة موجزة تتضمن فكرة بحثية حول التوظيف النبوي لوسائل الاتصال في خدمة رسالة المسجد وتبليغ دعوته
الكريمة، ومحاولة استقراء واسترداد ذلك التوظيف النبوي في عصره المبارك، ثم استلهامه وتوجيهه وتوظيفه في
واقعنا المعاصر على وسائل الاتصال والإعلام الجديد
فيتجه هذا البحث إلى استقراء واقع التوظيف النبوي الكريم لوسائل الاتصال وطرائقه المتاحة في عصر النبوة المبارك
X في خدمة الخطاب الدعوي عامة وفي خدمة المسجد خاصة، من خلال استقراء أنموذجات من استخدام النبي
لطرائق الاتصال ووسائله المتاحة في حياته الدعوية، وفي خطابه المسجدي، وما هي نماذج التوظيف النبوي للمسجد
. خدمة مشروعه الدعوية وتبليغ رسالة الإسلام X في عصره
للمسجد، واستلهام آلية X كما يتجه البحث إلى محاولة استقراء واسترداد تلك النماذج الشاهدة على توظيف النبي
التوظيف المعاصرة لها تطبيقاً على واقع المساجد المعاصرة اليوم والتطور في ميدان الاتصال والإعلام الجديد
ففي ظل التطور التقني في مجال الوسائل والوسائط الاتصالية والإعلامية، وما أفرزه الإعلام الجديد اليوم من ثورة في
مجال الاتصال ووسائله وتقنياته الجديدة والمستجدة، فإنه لا بدّ من تسليط الضوء على كيفية "توظيف الإعلام الجديد
بوسائله ووسائله المتنوعة في خدمة المساجد وإيصال رسالتها للمصلين، وللمجتمعين المحلي والإنساني"، وبيان
الرؤى والمقترحات الإبداعية التي تقدّم خطة استراتيجية لهذا التوظيف وتوجه هذه الإمكانيات المتاحة والمتطورة من
التقنيات والتكنولوجيا الاتصالية في وسائل الإعلام الجديد
ثمّ يستعرض البحث الأحكام الشرعية والفقهية وموقف التشريع الإسلامي من توظيف وسائل الإعلام الجديد
وإستخدامها في جوانب مختلفة ترتقي بالمسجد ورسالته
ويستعرض البحث مركزاً على آلية توظيف الإعلام الجديد بوسائله ووسائله ومنصاته في خدمة المسجد ورسالته
الدينية والدعوية، ببيان مدى الاستفادة من هذا التطور التقني في خدمة المساجد بما يرتقي بدورها المجتمعي في تحقيق
أهداف "البلاغ المبين" المتضمن في قوله تعالى: (يا أيها الرسول بلّغ ما أنزل إليك من ربك وإن لم تفعل فما بلغت
رسالته). (المائدة: ٦٧) ومن مقتضيات التبليغ استخدام المتاح من الوسائل والأساليب والطرائق المباحة في تبليغ رسالة
الله وإيصالها للناس واضحة بيّنة، تبلغ أفهامهم وتعيها عقولهم وتؤمن بها قلوبهم
وسيقدم البحث رؤية إستراتيجية تتضمن مقترحات تطبيقية لوسائل الإعلام الجديد والتقنيات الحديثة في خدمة المسجد
والارتقاء برسالته في ضوء التصور الإسلامي والضوابط الشرعية، ومن ذلك على سبيل المثال لا الحصر: استخدام
الداتاشو في عرض مضامين داعمة للخطبة أو للدروس والمواعظ المسجدية، مكبرات الصوت ومضخماتها وتقنياتها
الفنية وإضافاتها كصدى الصوت وتضخيمه للتلاوة في الصلوات والخطب وغيرها، وكذا البث الداخلي والخارجي
وغيرها. تركيب كاميرات وشاشات المراقبة، استخدام كاميرات التصوير والتسجيل لأنشطة المسجد من خطابة وإمامة

ودروس وعظية، إنشاء قنوات للبث عبر منصات الإعلام الجديد ووسائله كـ اليوتيوب، والتيك توك، والفيس، والتويتز، وغيرها. فنيات المعالجة الفنيّة لمضامين رسائل المسجد ونشاطاته كالمونتاج والمكساج، اطلاق المنصات الالكترونية الداعمة لرسالة المسجد؛ كمنصة مقرأ القرآن وتحفيظه، ومنصة السنة النبوية والسيرة النبوية، وشرح المتون العلمية، وغيرها مما يذكي التعلم عن بعد في ظل ضغوطات الحياة وانشغالات الناس وحرصاً على توفير منصات تزامنية ولا تزامنية متاحة للناس لمتابعة رسالة المسجد والاستفادة منها

المشكلة البحثية وتساؤلاتها

تتجه المشكلة البحثية نحو بيان التوظيف النبويّ لوسائل الاتصال في خدمة رسالة المسجد وتبليغ دعوته الكريمة، ومحاولة استقراء واسترداد ذلك التوظيف النبوي في عصره المبارك، ثم استلهامه وتوجيهه وتوظيفه في واقعنا المعاصر على وسائل الاتصال والإعلام الجديد، وبيان الأحكام الشرعية والفقهية وموقف التشريع الإسلامي من توظيف وسائل الإعلام الجديد واستخدامها في جوانب مختلفة ترتقي بالمسجد ورسالته. وتقديم رؤية إستراتيجية ومقترحات تطبيقية في كيفية التوظيف الأمثل لوسائل الإعلام الجديد في خدمة المساجد ورسالتها والارتقاء بها وإيصالها للمصلين، وللمجتمعين المحلي والإنساني

وتتمحور المشكلة البحثية في التساؤلات الرئيسية التالية

1. ما واقع التوظيف النبويّ الكريم لوسائل الاتصال وطرائقه المتاحة في عصر النبوة المبارك في خدمة الخطاب الدعوي عامة وفي خدمة المسجد خاصة؟
2. ما الأحكام الشرعية والفقهية الموضحة لحكم توظيف وسائل الإعلام الجديد واستخدامها في خدمة المسجد ورسالته الدينية؟
3. ما الرؤية المقترحة لآلية توظيف الإعلام الجديد بوسائله ووسائله ومنصاته في خدمة المسجد ورسالته الدينية والدعوية؟

منهجية البحث

سيوظف البحث مناهج عدّة منها

المنهج الاستقرائي التاريخي بشقّيّة الاستردادي والاستلهامي؛ من خلال استقراء واقع التوظيف النبويّ الكريم لوسائل الاتصال وطرائقه المتاحة في عصر النبوة المبارك في خدمة الخطاب الدعوي عامة وفي خدمة المسجد خاصة، باسترداد أنموذجات شاهدة لهذا الاستخدام واستلهامها في العصر الحاضر

المنهج الاستشرافي؛ من خلال استشراف المستقبل حول تطور وسائل الاتصال وكيفية توظيفها في خدمة رسالة المسجد (رؤية استشرافية مستقبلية)

وقد يوظف الباحث المنهج الوصفي المسحي الميداني؛ من خلال استبيان رأي مجموعة من النخب والخبراء (الشرعيين والإعلاميين) حول حكم هذا التوظيف وآلياته ومجالاته

وأخيراً .. فأرجو الله أن ييسر لنا خدمة بيوت الله تعالى ورسالتها، وأن ينفع بنا وبمن كان سبباً لهذا المؤتمر العلمي الهادف الذي يسלט الضوء على وظائف المسجد في عالم متغيّر ومتجدد

وصلى الله وسلم وبارك على نبيّنا محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين

DİNÎ TEBLİĞ DİLİNDE “ÖTEKİ” VURGUSUNUN SORUNLARI

Dr. Öğr. Üyesi Samet KARAHÜSEYİN
Ordu Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Temel İslam Bilimleri Bölümü
Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri ABD.

ÖZET

İslâm düşüncesine bakıldığında karşıt fikirler veya inançlar genellikle “öteki” olarak algılanan bir kavrama biçiminin neticesinde çürütülmekte ve tenkite tâbî tutulmaktadır. Bu doğal sürecin baş aktörü ise insandır. İnsan doğası gereği farklı düşünür, inanır ve inandığını sorgulayıp tahkik etmek ister. Nihayetinde Kur’ân-ı Kerîm de tahkîkî imanı övmekte ve salık vermektedir. Bir kavram olarak öne çıkarılan “öteki” ise daha ziyade karşıt görüşleri ve inançları kapsaması gerekirken eleştirilen görüşlerin sahibi olan kişiler hedef alınmaktadır. Kelâm ve Mezhepler Tarihine baktığımızda mezhep âlimleri “öteki” olarak algıladıkları kimseleri kendisinin veya mezhebinin görüşlerine yakınlık ve uzaklıklarıyla değerlendirmeyi kendilerine bir tutum olarak benimsemişlerdir. Şüphesiz ki bu durumun birçok sorunu da beraberinde getirdiği tarihsel ve siyasî tecrübelerle bilinmektedir. Günümüze gelindiğinde ise İslâmî düşüncenin gelişimi, İslâm akîdesinin ve öğretilerinin tebliği ve İslâmî yaşayış açısından “öteki” kavramının yine fikirler yerine fikir sahipleri hedef gösterilerek işletildiği gözlemlenmektedir. Böylesi bir din dilinin, dinî irşadın veya tebliğin başarılı olabilmesi için, “öteki” hukukunun bile Kur’ân-ı Kerîm ile korunduğu, Hz. Peygamber’in tatbîkâtında çok defa iyi bir şekilde örneklendiği gibi hususlar hatırdan çıkarılmamalıdır. Bilhassa günümüz gençlerinin dinî anlayışlarının ve yaşayışlarının bir “öteki” vurgusu üzerinden şekilleneceğini ve olumlu bir yönde ilerleyeceğini düşünerek tebliğ faaliyetlerinde bulunmanın yarardan ziyade muhtelif zararlar getireceği bilinmelidir. Gençlere ulaşabilmenin ana aracı tebliğ ve irşad olmasına rağmen artık bu aracın da çok defa güncellenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Gençlerin dinî tebliğ esnasında tebliğ edenin değil tebliğin sesini duymaya ihtiyacı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Son yıllarda yapılan bazı saha çalışmalarından elde edilen güncel veriler de gençlerin beklenti ve istekleri doğrultusunda yeni ve başarılı bir dinî tebliğin nasıl olabileceği noktasında önemsenmesi gereken ikazlarda bulunmaktadır. Bu çalışmada günümüzde dinî tebliğ ve irşad söz konusu olduğunda “öteki” kavramının dışlayıcı-kaba-sınıflandırıcı özelliklerini de dikkate almadan yapılan tebliğ faaliyetlerinin sorunları tartışılmaktadır. Buna göre “öteki” kavramının tebliğ açısından analizi yapılmakta ve akabinde dinî tebliğ esnasında ortaya çıkardığı sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Düşüncesi, Dinî Temsil, Tebliğ, Tebliğ Dili, Öteki.

THE PROBLEMS OF THE EMPHASIS ON THE “OTHER” IN THE LANGUAGE OF RELIGIOUS COMMUNIQUE

ABSTRACT

When we look at Islamic thought, opposing ideas or beliefs are generally refuted and criticized as a result of a way of understanding perceived as the “other”. The main actor is human of this natural process. By nature, human beings think differently, believe and want to question and verify what they believe. Finally, in the Qur’an, he praises and recommends the verification of faith. While the “other”, which is highlighted as a concept, should include opposing views and beliefs, people who hold the criticized views are targeted. When we look at the History of Sects and Kalam, sects and scholars have adopted as an attitude to evaluate people they perceive as “other” in terms of their closeness or distance from their own or their sect’s views. Undoubtedly, this situation is known with historical and political experiences that brought many problems with it. When it comes to today, it is observed that the concept of “other” is used by targeting ideas rather than ideas in terms of the development of Islamic thought, the communication of Islamic creed and teachings, and Islamic life. In order for such a language of religion, religious guidance or communication to be successful, even the “other” law is protected by the Qur’an. It should be kept in mind, as it is well exemplified many times in the practice of the Prophet. Considering that the religious understanding and life of today’s youth will be shaped by an emphasis on the “other” and will move in a positive direction, it should be known that engaging in preaching activities will bring various harms rather than benefits. Although the main means of reaching young people is notification and guidance, it is now understood that this tool also needs to be updated many times. It should not be overlooked that young people need to hear the voice of the preacher, not the one who conveys the message. The current data obtained from some field studies carried out in recent years also contains warnings that should be taken into consideration at the point of how a new and successful religious communiqué can be in line with the expectations and wishes of the youth. In this study, when it comes to religious teaching and guidance, the problems of the teaching activities carried out without considering the exclusionary-vulgar-classifying features of the concept of “other” are discussed. Accordingly, the concept of the “other” is analyzed in terms of communiqué, and then the problems and solution proposals that arise during religious preaching are discussed.

Keywords: Islamic Thought, Religious Representation, Communiqué, The Language of Communiqué, The Other.

DİJİTAL ÇAĞDA İRŞAT: NEYİ? NE ZAMAN? NASIL?

Sevdegül ÇEKİÇ
Diyanet İşleri Başkanlığı
Afyonkarahisar İl Müftü Yardımcısı

ÖZET

Bu tebliğde insanlığa kurtuluş ve hidayet rehberi olarak gönderilen son din İslam'ın getirdiği ilke ve prensiplerle güzel ahlak kurallarının her çağda kitlelere nasıl, hangi usul ve esaslarla ulaştırılması gerektiğine dair hususlar ele alınacaktır.

İnsanlara “doğru yolu göstermek” anlamına gelen irşat insana, imtihan için gönderildiği dünya hayatında doğru yoldan ayrılmaması, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürebilmesi konusunda rehberlik etmektir. Kur'an-ı Kerim'de “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!...” (Nahl, 16/125) hitabıyla Allah Teâla, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) irşat için takip edilecek yöntemleri öğretmiştir. Rahmani terbiye ile yetişen Allah Resûlünün söylem ve eylemlerinin tutarlı olması ile birlikte takip ettiği irşat ve tebliğ metodu, İslam'ın doğuşundan itibaren insanların gönlünde yer etmesi ve evrensel bir din haline gelmesinde en önemli etkenlerdendir. Bu sebeple muhatap olduğu cahiliyye dönemi insanlarına saadet asrını yaşama imkanı sunan Sevgili Peygamberimizin bunu nasıl başardığı hayatına baktığımız zaman görülecektir.

İlk davetini önce ailesine, sonra dostlarına ve güvendiği kişilere yapan Hz. Muhammed (s.a.s.), sonrasında Dârülerkam'da, Safa tepesinde, hac mevsiminde Mina'da, burada kurulan Ukâz panayırlarında peyderpey insanları İslam'a çağırmıştır. Bununla beraber Onun, hayatının hiçbir döneminde hiçbir kimseyi İslâm'ı kabule zorladığı görülmemiştir. Çünkü prensibi, “Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın!” (Müslim, Cihâd, 6) olmuştur.

Öyleyse günümüz dünyasında baş döndüren iletişimin kanallarının çeşitliliği ve teknolojik gelişmelere rağmen manevi ve psikolojik anlamda sürekli arayış halinde olan dijital çağın insanına İslam'ın yaşanabilir bir din olduğunun geleneksel ve güncel irşat metotlarını birlikte değerlendirerek ulaştırılması özellikle ilahiyat alanında çalışan akademisyenlerin ve Diyanet İşleri Başkanlığının öncelikli sorumlulukları arasındadır. Bu çerçevede tüm medya platformlarında, dijital iletişim ve etkileşim mecralarında çocuk/gençler başta olmak üzere kadın-erkek tüm hedef kitlenin beklentileri göz önünde tutularak dini içerikler üretilmelidir. Mevcut dini kaynakların bu mecralarda anlaşılır bir dille kısa ve özlü bir biçimde erişime açılması ve bunun gerek tanıtımının yapılması gerekse hedef kitleye ulaştırılması için özel irşat ekiplerinin kurulması gerekmektedir. Bu ekip içerisinde ilahiyat formasyonuna sahip kişilerin yanı sıra dijital dünyayı yakından takip eden, bu alanda yetkin isimlere yer verilmelidir. Böylece insanların gündelik hayatın akışı içerisinde dini içeriklere rahatlıkla ulaşabilmesi, beğeniyle ve istekle takip edebilmesi, soru ve sorunlarına cevaplar bulabileceği programlara erişebilmesi sağlanacaktır. Yirminci yüzyıl şairi Akif'in “Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhâmı - Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslam'ı” sözlerinden hareketle nebevî usul ve yöntemlerden alınan ilham ile esenlik ve barış dini İslam'ın dijital çağın tüm mecralarında anlatılması mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dijital çağ, irşat dili, metot, Peygamber

INSIGHT IN THE DIGITAL AGE: WHAT? WHEN? HOW?

SUMMARY

In this communique, the basics and principles brought by the last religion, Islam, which was sent as a guide to salvation and guidance to humanity, and how the rules of good morality should be conveyed to the masses in all ages will be discussed.

Guidance which means “leading to the right way” to people, is to guide people to stay on the right path in the worldly life to which they are sent to be tested, and to lead a happy and

peaceful life. In the Qur'an, Allah Ta'ala, with the address "Invite 'all' to the Way of your Lord with wisdom and kind advice, and only debate with them in the best manner. Surely your Lord 'alone' knows best who has strayed from His Way and who is 'rightly' guided." (Nahl, 16/125). He taught the Prophet (pbuh) the methods to be followed for guidance. The word-and-action consistency of the Messenger of Allah, who was brought up with the most merciful upbringing, and the method of guidance and conveyance he followed are among the most important factors in the establishment of Islam in people's hearts since its birth and its becoming a universal religion. For this reason, when we look at his life, it will be seen how our beloved Prophet, who gave the opportunity to live the century of bliss to the people of the the age of jahiliyyah, to whom he was dealing. He made his first invitation to his family, then to his friends and trusted people. Afterwards, the Prophet Muhammed (pbuh) gradually called people to Islam in Daru'l-erkam, on Safa Hill, in Mina during the pilgrimage season, and at the Ukaz fairs established here. However, it has never been seen that he forced anyone to accept Islam in any period of his life. Because his principle is, "Give them glad tidings and do not make them run away (from Islam); Treat people with ease and do not be hard on them ." (Muslim, Jihad, 6)

Therefore, it is among the primary responsibilities of academics working in the field of theology and the Presidency of Religious Affairs to convey that Islam is a livable religion to the people of the digital age, who are constantly in search of spiritual and psychological meaning despite the dizzying variety of communication channels in today's world and technological developments. In this context, religious content should be produced in all media platforms, digital communication and interaction channels, taking into account the expectations of all target groups, men and women, especially children/young people. It is necessary to establish special guidance teams in order to make available religious resources accessible in these media in a short and concise manner in an understandable language and to promote this and deliver it to the target audience. In addition to people with theology formation, this team should include people who are competent in this field and closely follow the digital world. Thus, it will be ensured that people can easily access religious content in the flow of daily life, follow them with admiration and desire, and access programs where they can find answers to their questions and problems. Based on the words of the twentieth century poet Akif, "We must take the inspiration directly from the Qur'an / We must make the Qur'an speak to the perception of the century", it will be possible to explain Islam, the religion of well-being and peace, in all channels of the digital age with the inspiration taken from the prophetic procedures and methods.

Keywords: Digital age, language of guidance, method, Prophet

FEATURES OF THE *DA`WAH* DISCOURSE FOR MUSLIM MINORITIES

A Contemporary Approach
Dr. Wael Shehab
Ph.D. in Islamic Studies
Al-Azhar University
Imam, Masjid Toronto, Toronto – Canada

ABSTRACT

This paper will thoroughly analyze and scientifically study the basic features and principles of the da`wah discourse for Muslim minorities with focus on the Muslim communities in North America. It will present a contemporary approach to the da`wah discourse that will consider the contemporary challenges that Muslim communities in the West face. Also, it will discuss the prospects of the da`wah in North America.

Moreover, the paper will critically study the diverse main da`wah schools in the West. It will suggest practical recommendations for the balanced, moderate da`wah schools to fulfill the objectives of da`wah as enshrined in the Qur'an and the Sunnah of Prophet Muhammad (peace be on him).

This paper consists of an introduction, three chapters, and conclusion as follows:

The Introduction sheds light on the significance, scope, methodology, and content of the study.

Chapter One: Basic Definitions

This chapter will scientifically define the basic concepts of da`wah and Muslim minorities.

Chapter Two: Features of the Da`wah Discourse for Muslim Minorities

This chapter will analyze and critically study the features and principles of the da`wah discourse for Muslim minorities to fulfill the objectives of da`wah as promoted by the Qur'an and the Sunnah of Prophet Muhammad (peace be on him). Following are some of the main features of the da`wah discourse for Muslim minorities that the paper will study:

- A. A) Balance and Moderation
- B. B) Flexibility and Gradualism
- C. C) Ease and Removal of Undue Hardship
- D. D) Unity of Community Members
- E. E) Realization of Community's Changing Conditions and Cultural Diversity
- F. F) Consideration of Prevailing Laws
- G. G) Concern about the Public Interest of the Community
- H. H) Awareness of the Cultural Sensitivity

Chapter Three: Schools of Da`wah in North America

This chapter will study diverse schools of da`wah in Western communities and propose practical recommendations for the balanced, moderate schools to achieve the da`wah's basic goals.

The Conclusion will represent the ideas and suggestions that may come out of this paper.

DİN HİZMETLERİNDE ESTETİK BOYUT

Prof. Dr. Yusuf BATAR
İnönü Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

ÖZET

Bu çalışmada din ve estetik ilişkisiyle ilgili kavramsal çerçeve ana hatlarıyla işlendikten sonra din hizmetlerinde gözetilmesi gereken estetik duyarlılık ve buna bağlı temel ilkeler üzerinde durulmaktadır. Din dilinin estetik boyutu, din hizmetlerini yürüten kişilerde olması gereken estetik duyarlılık ve buna bağlı yetkinlikler, din hizmetinin içeriğinde, yöntemlerinde ve araçlarında bulunması gereken estetik özellikler bu çalışmanın temel konularını oluşturmaktadır. Bu kapsamda estetik kavramı ve ilkeleri, dinî yaşantı ve estetik ilişkisi, din hizmetlerinde estetik boyutu oluşturan temel ilkeler üzerinde durulmaktadır.

Konuyla ilgili literatürün analizine dayalı olarak yürütülen bu çalışmada, dinin aşkınlığı, dinî yaşantının literal anlatımı aşan yapısına uygun bir hizmet anlayışı oluşturmak açısından estetik boyutun oluşturduğu imkanlar üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda estetik kavramının çerçevesini oluşturan maksada uygunluk, iç uyumu, orantı, güzellik ve sanatsallık ilkelerinin din hizmetleri bağlamında ifade ettiği mana tartışılmaktadır. Söz konusu ilkeler ışığında din hizmetlerinde estetik duyarlılığın, dinin ve insanın özelliklerine uygun yaklaşımlar geliştirmede, maksada uygun hareket etmede, kendi içinde uyumlu bir din hizmeti yaklaşımı sergilemede ve din duygusuna tercüman olacak sanatsal etkinlikler geliştirmede nasıl bir zemin oluşturabileceği sorularının cevabı aranmaktadır. Din hizmetlerinde estetik boyutla ilgili olarak oluşturulmaya çalışılan teorik çerçeve, Hz. Peygamber (as.)'in "güzel muamele" ile ilgili önerileri ve uygulamaları ışığında somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Estetik, Din, Dinî tecrübe, Din Hizmeti, Sanat.

AESTHETIC DIMENSION IN RELIGIOUS SERVICES

SUMMARY

In this study, after the conceptual framework of the relationship between religion and aesthetics is outlined, aesthetic sensitivity and related basic principles that should be observed in religious services are emphasized. The aesthetic dimension of the religious language, the aesthetic sensitivity and related competencies required by the people who perform religious services, the aesthetic features that should be found in the content, methods and tools of the religious service are the main subjects of this study. In this context, the concept and principles of aesthetics, the relationship between religious life and aesthetics, and the basic principles that constitute the aesthetic dimension in religious services are emphasized.

In this study, which is based on the analysis of the literature on the subject, the transcendence of religion and the possibilities created by the aesthetic dimension in terms of creating a service understanding that is suitable for the structure of religious life that exceeds the literal expression are emphasized. In this context, the meaning of the principles of conformity for purpose, inner harmony, proportion, beauty and artistry, which form the framework of the concept of aesthetics, in the context of religious services is discussed. In the light of these principles, the answers to the questions of how aesthetic sensitivity in religious services can form a basis for developing approaches suitable for the characteristics of religion and people,

acting in accordance with the purpose, exhibiting a harmonious religious service approach within itself and developing artistic activities that will translate the sense of religion are sought. The theoretical framework that is tried to be created regarding the aesthetic dimension in religious services, Hz. It has been tried to be embodied in the light of the Prophet's (pbuh) suggestions and practices regarding the "good treatment".

Keywords: Aesthetics, Religion, Religious experience, Religious Service, Art.

6. OTURUM

GÜVENLİ BÖLGELERDE İRŞAD FAALİYETLERİ

Prof. Dr. Mahmut ÇINAR
Gaziantep Üniversitesi
Azez İslami İlimler Fakültesi
cinarmahmut02@gmail.com.tr

ÖZET

Suriye’de meydana gelen iç savaşın, ülkemizin sınırlarına yakın bölgelere sıçraması ve sınırlarımız açısından tehdit oluşturması neticesinde, ülkemiz güvenlik birimleri, Kuzey Suriye’yi terörden arındırmak, insani yardım faaliyetlerinin güven içerisinde yürütülmesini sağlamak ve sınırlarımızı güvenli hale getirmek amacıyla 24 Ağustos 2016 tarihinde Fırat Kalkanı, 20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin Dalı ve 9 Ekim 2019 tarihinde ise bölgeye Barış Pınarı Harekatı’nı başlatmıştır. Böylelikle Kuzey Suriye’de güvenli bölgeler oluşturularak yöre halkının güvenliği sağlanmaya çalışılmış, kitlesel göç hareketlerinin önüne geçilmiş ve buna ilave olarak terör çevrelerinin sınırlarımıza yakın bölgelerde güvenlik zaafı oluşturmalarına engel olunmuştur. Bu harekâtlar neticesinde güvenli bölge haline gelen yerlerde, ülkemizin ilgili birimleri her türlü hizmetin yayılması için seferber olmuş, bu bölgelerde altyapı ve üstyapı hizmetlerinin ifa edilmesine öncülük etmişlerdir. Kuşkusuz halkın asla göz ardı edilmemesi gereken hizmet alanlarından biri de irşad hizmetleridir. Bölge halkına mensup olan resmi ve sivil inisiyatiflerin yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığımızın ilgili birimleri, ilk andan itibaren vaziyet almış, din hizmetlerinin aksatılmadan devam etmesi ve kalitesinin artırılması için azami gayret sarf etmişlerdir. Başta camii merkezli irşad hizmetleri olmak üzere, Kur’an kursları ve din görevlilerinin eğitim faaliyetleri gibi birçok alanda faaliyet gösterilmektedir.

Tebliğimizde Fırat Kalkanı Harekat bölgesinin önemli merkezlerinden biri olan Azez’i merkeze alarak, bu örnek üzerinden güvenli bölgelerdeki irşad faaliyetlerinin niteliği, niceliği ve bu faaliyetlerin kimler tarafından icra edildiği irdelenecektir. Bunu yaparken, sadece resmi irşad hizmetlerine dikkat çekilmekle yetinilmeyecek; ma’had, medrese, dernek ve bir kısım tarikat ve cemaatlerin yaptıkları faaliyetlere de projeksiyon tutulacaktır. Böylelikle Güvenli Bölgelerde yapılmakta olan irşad hizmetlerinin detaylı bir fotoğrafını çekmek mümkün olduğu gibi, bölgede irşad faaliyetinde bulunan çevrelerin, yaptıkları bu hizmetlerin niyet, uygulama ve neticeleri hakkında fikir edinilmeye çalışılacaktır. Ayrıca irşad hizmeti yapan şahsiyetlerin, yaptıkları bu hizmeti, kim adına ve hangi amaçlarla yaptıklarını tespit etme çabası içine girilecektir. Tebliğde bölgedeki dinî yüksek eğitim ihtiyacını karşılamak üzere 03.10.2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulan, kurulduğu andan itibaren eğiti-öğretim faaliyetlerini sürdüren Azez İslami İlimler Fakültesi’nin de bölgedeki irşad hizmetleri açısından yeri tespit edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır.

ULUSLARARASI İLAHİYAT PROJESİ MEZUNU ÖĞRENCİLERİNİN YURTDIŞI DİN HİZMETLERİNDE KATKISINI ARTIRMAYA DÖNÜK ÖNERİLER

Prof. Dr. Nurettin GEMİCİ
İstanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
ngemici@istanbul.edu.tr

ÖZET

Diyaret İşleri Başkanlığının 2000 öncesi başlattığı Türkiye’de ilahiyat eğitimi almış gurbetçi çocuklarına dönük istihdam politikası bilindiği üzere 2006 yılı itibarıyla Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde oluşturulan 25 kişilik bir sınıfla başlamıştır. Sonrasında buna diğer fakültelerin de dâhil edilmesiyle yüzleri hatta binleri bulmuştur. İlgili öğrencilere dair bazı çalışmalar yapılmışsa da mezuniyet sonrası görevlendirmelerde bazı yavaşlamalar görülmüştür. İlgili öğrencilerin ağırlıklı olarak Almanya-Fransa-Hollanda-Belçika ve diğer ülkelerde görev almaları ve özlük hakları konusunda sıkıntılar ve zorluklar ortaya çıkmıştır. İlgili öğrencilerin dile hâkimiyetleri konusunda bir sorun olmamakla birlikte cami cemaatinin orta yaş üstü oluşu nedeniyle iletişim kurma konusu başta olmak üzere bazı ihtilaflar da ortaya çıkmıştır. Özellikle ücretlendirme konusu hep şikâyet konusu olmuştur. Özellikle yurtdışından getirilen öğrencilerin sayıları ve eğitimi meselesinde yeni yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Öğrencilerin hem Türkiye’de hem de geldikleri ülkelerde din görevlisi olarak sınırlı da olsa staja tabi tutulmaları yerinde olacaktır. Türkiye’de haftada bir gün, yaz ayları ve sömestr tatillerinde yılda 2 hafta veya 3 hafta süre ile pratik yapma imkânı sağlanabilir. Yurtdışı hizmetlerinin kalitesini artırıcı tekliflerimiz öğrenci seçimi, kontenjanlar ve yurtiçi ve yurtdışı düzenlenecek seminerlerin içerikleri de buna dahil edilebilir.

YURTDIŞI CAMİLERİNİN DÜNÜ-BUGÜNÜ-GELECEĞİ

(Almanca Kaynaklara Göre)

Prof. Dr. Ömer YILMAZ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Öğretim Üyesi

ÖZET

Batı Avrupa'da resmî istatistiklerde dinî aidiyet sorul(a)madığı için Müslümanların sayılarını net tespit imkânı bulunmamakla birlikte, bunun yaklaşık yirmi-otuz milyon olduğu söylenebilir. Başta uluslararası göç, işgücü, evlilik, ihtida gibi nedenlerden dolayı bu sayı gitgide artmaktadır. İşin gerçeği kıta ülkelerinde ağırlıklı kültür Hıristiyanlık olsa da Avrupa homojenliğini yitirmekte, heterojen bir yapıya gitmekte, çok kültürlülük, çok dinlilik, uyum, İslamofobi gibi nispeten daha yeni sayılabilecek birtakım kavramlarla yüzleşmektedir. Bu nedenle kurumsal Kilise, teologlar, siyaset, medya ve akademi dünyası sorun olarak gördükleri bu tür konuları gündemlerinde tutmakta ve bazı çözüm önerileri getirmektedir. Durum hangi yöne evrilirse evrilsin bundan böyle Müslümanlar bu kıtanın misafirleri/yabancıları değil artık yerleşik vatandaşı olarak varlıklarını sürdürmektedir. Almanya'da büyük oranda Türklerin, İngiltere'de Pakistan, Fransa'da Kuzey Afrika vatandaşlarının temsil ettiği bir Müslümanlık profili dikkat çekmekte, dolayısıyla mezkûr ülkeler İslam algı ve anlayışlarını buralarda yaşayan Müslümanlara bakarak şekillendirmektedir. Hangi ülke mensubu olurlarsa olsunlar Müslümanlar da kendi dini anlayışlarını, bundan böyle içinde yaşadıkları çevrenin şartlarını dikkate alarak gözden geçirmekte, kendi doğdukları ülkede karşılaşmadıkları yeni ve farklı bir takım dinî, sosyal, kültürel sorunlarla yüzleşmektedir.

Bu tebliğde, cami ve din görevlisinin merkezinde bulunduğu, genelde Avrupa özelde Almanya örneğinden hareket edilerek genel bir durum tespiti yapılacaktır. Alman medya, siyaset, teolog, akademisyen ve kurumsal kiliselerin bakış açıları eşliğinde lehte ve aleyhte pek çok argümanın ileri sürüldüğü, endişenin tezahür ettiği, cami karışıklığının revaç bulduğu bazen de Türk imamlarına övgülerin ifade edildiği hususlara bakılacaktır. Bütün bunlar yapılırken konunun daha kolay anlaşılması noktasında Avrupa kamuoyunda cami inşası, camilerin bağlı bulunduğu dini dernekler, cami adları, camilerin işlevleri, camilerin mimari özellikleri, geleneksel kubbe ve minaresiyle cami yapımları, camilerin görünürlüğü, ezanın hariçten okunması, minare yapımı, din görevlilerinin tutum ve davranışları gibi çeşitli konular dile getirilecektir. Yine Avrupa'da/Almanya'da İslam olgusu ve Müslümanların tarihi geçmişı, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerde kurulan camilerin tarihsel süreci, cami merkezli yürütölen sosyo-kültürel ve dini faaliyetler, din görevlilerinin tutum ve davranışları gibi konulara da temas edilecektir. Sonuca doğru din görevlileri ve Başkanlık Makamına yönelik bazı önerilerde bulunulacaktır.

TARİHTEN GÜNÜMÜZE DİN HİZMETLERİ (DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI ÖRNEĞİ)

Dr. Şaban KONDİ
Diyamet İşleri Başkanlığı
Din Hizmetleri Genel Müdürü

ÖZET

Bu bildiriye Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütölen din hizmetlerinin geçmişten günümüze geldiği durum ele alınacaktır. İslam tarihinde din hizmetleri sağlam bir kaynağa, kökleri derin ve zengin bir geçmişe ve güçlü bir geleneğe dayanır. Mekke'de Erkam'ın evi, Medine'de Suffa İslamî eğitim, öğretimin ve dinî faaliyetlerin ilk nüvesi olarak görölebilir. Din hizmetleri sadece din eğitimini değil, insanın ruhsal sıkıntı ve huzursuzluklardan kurtulması; bireysel mutluluğun, toplumsal bütünleşmenin ve evrensel barışın sağlanması, dinin doğru anlatılması ve anlaşılması gibi ulvi amaçları taşır. Ülkemizde bu görev Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yaygın ve sürdürölebilir şekilde yürötmeye çalışmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığının yüröttüğü din hizmetleri; cami içi ve cami dışı diye iki ayrı alanda yürölmektedir. Kuşatıcı bir vizyonla, yurt içi ve yurt dışında sürdürölen din hizmetleri insanların dinî konularda ihtiyaç duydukları hizmeti sunmaktadır. Bu çalışmamızda cami içi yürötülen din hizmetlerinde irşat, vaaz ve hutbelerde üslup ve yöntemi ele alıp bazı tespitlerimizi paylaşacağız. Genişleyen cami dışı din hizmetlerinde ortaya çıkan sorunları irdeleyip Din hizmetleri genel müdürlüğümüzün yüröttüğü hizmetlerden bazı örnekler paylaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Din Hizmeti, irşad, tebliğ, vaaz, hutbe, cami, yöntem.

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Yasemin ÇEKİÇOĞLU
Diyanet İşleri Başkanlığı
Diyanet İşleri Uzmanı

ÖZET

“Öğrenci yurtları, eğitim kurumları, gençlik merkezleri ve kampları, ceza infaz kurumları, sağlık kuruluşları, sosyal hizmet kurumları ve benzeri yerlerde işbirliği esasına göre manevi danışmanlık ve din hizmeti sunmak”, “Göçmen, engelli, bağımlı gibi desteğe muhtaç kesimlere yönelik manevi danışmanlık hizmetleri yürütmek” ve “Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer kesimlerine yönelik dini konularda aydınlatma ve rehberlik yapmak” Diyanet İşleri Başkanlığının görevleri arasındadır. Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumsal ve bireysel sorunların açığa çıktığı hastane, ceza infaz kurumları, huzurevleri, öğrenci yurtları gibi kurumlarda manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunmakta, gerçekleştirdiği faaliyetler ile toplumsal ve manevi bunalımların kesiştiği ortak noktada bireylerin sorunlarla başa çıkma ve anlam krizini çözmelerine yardımcı olmayı hedeflenmekte; ruhsal bunalımların manevi ve dini kaynaklardan faydalınarak bireyin iç motivasyonunu da harekete geçirmek suretiyle aşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Başkanlığın manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı ile Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu tebliğde, Başkanlığın Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığınca sunulan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin tarihi süreci ve bu alanda gerçekleştirdiği faaliyetleri ele alınmış, söz konusu hizmetlerin kurumsallaşmasına yönelik önerilerimize yer verilmiştir.

ABSTRACT:

"Providing spiritual counseling and religious services on the basis of cooperation in student dormitories, educational institutions, youth centers and camps, prisons, health institutions, social service institutions and similar places", "giving spiritual counseling services for people in need of support such as immigrants, disabled and dependents" and "To enlighten and guide the family, women, youth and other segments of the society on religious matters" are among the duties of the Presidency of Religious Affairs."

The Presidency of Religious Affairs provides spiritual counseling and guidance services at institutions such as hospitals, prisons, nursing homes, and student dormitories in which social and individual problems are arisen. By these services, it is aimed to contribute to the overcoming with mental depressions by making use of spiritual and religious resources and activating the inner motivation of the individual.

Spiritual counseling and guidance services of the Presidency are carried out by the Immigration and Spiritual Support Services Department, the Family and Religious Guidance Department, the Social and Cultural Religious Services Department.

In this paper, the historical process of the spiritual counseling and guidance services offered by the Immigration and Spiritual Support Services Department as well as the activities carried out in this field are discussed. Besides, suggestions for institutionalization of the aforementioned activities